

شورا

اوچنچى يىل

عدد ۷ * سنه ۱۹۱۰

اورخوزغنده اون بیس گونده برحققان اربی
فتی و سیاسی مجموعه در

مندرجه سی :

بلاذری . اوچنچى قرن هجریه

کلمش بیوک و معتبر اسلام مؤرخى

«شورا» نڭ سوآلى ،

«عشق» کلمه سی حقنده .

بخارا مملکتى . احوال

طبیعیه ، سیاسییه و اقتصادیه سی .

توحید و علم ۷ . اساطیر یلر .

امام سرورالدین بن مفتاح الدین

قویروقلی یولدوز .

موسى بیگیف .

میشارلر III ظریف بشیری .

پیداغوغیا . علم دینی .

احمدجان مصطفی .

املا مسئله سی .

«یولنیز» غزته سینه جواب .

جمال الدین ولیدف .

رسول اکرم مکتوبى

حقنده . آغوند شیروانف دن

بیارلش مکتوب مناسبتیله .

انسانلرنڭ عقیده الهیه -

لرینه بر نظر . موسى بیگیف .

تربیه و تعلیم :

بر فرانسوزنڭ بالالرتربیه سی .

نصرالدین خوجاشی .

مراسله و مخابره :

کرمینه ، اوفسا ، پریژیوال ،

سمرقند و اورالسکی دن .

متنوعه : اعتکاف ایله جزا ،

اڭ اسکی غزته ، جراحک ده

ترقی ، قاف تاغی ، اوفاولایتنده

وقو ، برکاتلی عاڭله و باشقه لر .

لطائف .

کچکنه حکایه . بر تورک

قری آغزندن . (احیه حکمت)

تیل یاریشى XI .

«محمد علیه السلام»

رساله سی حقنده .

«توحيد مفضل» كتابى حقنده

(علم وادب اهللرينه)

«روى محمد بن سنان حدثنى المفضل بن عمر قال كنت ذات يوم بعد العصر جالساً فى الروضة بين القبر والمنبر» ديه باشلانمش «توحيد مفضل» اسملى عربچه بر كتاب وار. بو كتابدن ايلك وقتلرمك اوشبو مملكتده يازلمش متعدد نسخه لر ينى كورگانم وار ايدى. بزنك بو مملكتنمگه مرتضى حاجى (آثارده ۲۹ نچى عددده مذكور آدم) ايله داغستاندن كلديكى ظن ايدلنهدر. اسلام كتابلرينك بردن بر خزينه سى حكمنك اولان خديو كتبخانه سنده ده بو اثرنك يوق ايديكى معلوم اولدى، آروپا كتبخانه لرنده اولنه چقى ده شبهه ليدر.

اسلام مملكتلرينك برنده معتبر عالملردن بر ذات، خصوصى مكتوب يازوب اوشبو كتابدن نسخه يازدروب ييارومنى اوتنهدر. همده مكتوبنده: «اعلم ايدكم الله بسره الخفى ان لى فوادا يذوب شوقا لرؤيه هذا الكتاب و مطالعته به احتراماً لراويه» ديهدر.

مفضل بن عمر ايله محمد بن سنان هر ايكي سى امام محترم جعفر الصادق حضرتلرينك پك ياقين آدملى اولديغى ايچون اوشبو عالمك مذكور سوزى اورننده ايديكنده شبهه يوق.

اوشبو كتابدن ايسكى بر نسخه اوزمه وار (كچن پيل برادر محترم ميان عبدالاول افندى هديه ايتمشيدى، جزاه الله خيرا) فقط بر قدر يا كئشلى بو حالنجه كوچرتوب يياررگه جسارتم يتشميدر.

كتبخانه لرنده اوشبو اثر اولان ذانلردن اصل نسخه سيني نه حق غه ساتاچقلرينى يا كه نسخه كوچر توب ييارمك ايچون نه قدر صورايه چقلرينى بيان فيلوب آچيق مكتوب گنه اولسه ده كوندركلرينى رجا ايدهمز. علم خدمتى اولديغندن انشاء الله بورجامز اعتبارسز قالماسه كرك. آدرس اورنبورغ شهرنده «شورا» اداره سى.

رضاء اديسه به خيالده

اوارهدن :

«بركته» قويه سنده امام طاهر افندى گه: سؤ الكنز نك جوابى، اوشبو كونلرده طبع اولنه چق «كتب سته ومؤلفلىرى» نام اثرده ذكر ايدلنور.

ادبيات عربيه، محمد عليه السلام رساله سيني انتقاد يكاترينبورغ شهرندن كلمش «يوييلى» حقنده، اسمنده اولان مقاله لر، تقريظ بابى وبونلردن باشقه كوب مكتوبلر، اورن بتديكى سببلى بو عدددن قالديلر.

قارعالى ده غيرالله حضرتلرينه: «رحمت الهيه مسئله سى» اسملى مقاله كز ۵ نچى عددده باصلسه كرك.

فيض الرحمن افندى جهانداروف غه: مكتوبكز اوز نوبتى ايله باصلور.

عمر افندى القراشى غه: مقاله كز باصلنه چقدر.

احمدشاه افندى ميرزا كايف گه: اورن آزغى سببلى «شورا» ده مرثيلر باصلميدر.

چواچك شهرنده سودا گر ح. بريشوف افندى گه: سؤ الكنز باصلميدر. قصدكز گوزل ايسه اول آدمك طوغرى اوزينه مكتوب يازكز.

«اوپا» دن كلمش «عصب مسئله سينه عائد» اسملى مقاله «قوستاناى» دن كلمش «گل آسراو» مقاله سى اوشندان «امام غزالى رساله سيني انتقاد» مقاله سى كيله چك عدد ده باصلورلر.

آسترخان شهرنده آيدى ايكي مرتبه چغا طورغان «معارف» ژورناليه آبونه قبول ايتولنهدر. سنه لگى ۳ و ياروم سنه لگى ۲ صوم. آدريس: آسترخان. «معارف» اداره سى.

«چولپان» استانبولده آچيق تركى تيلنده آيدى ايكي مرتبه چيغا طورغان غزنهدر.

سنه لگى ۲ صوم و ياروم سنه لگى ۱ صوم. آدرس: استانبول سلطان حمام ديقرانپان «چولپان» اداره سى.

فېورال ۱۵ سنه ۱۹۱۰

صفر ۱۸ سنه ۱۳۲۸

شورا د امر والو غ حاد لمر

لوب طورر، لکن بو قدرشی الوع عیبلردن دگلدر،
بلاذری عباسی خلیفه لردن المتوکل قاشنده اعتبار

فازانوب شول در جه گه ایرشه شیدی که حتی المتوکل،
بلاذریدن باشقه آشماش آشنده لذت تابماز اولدی.
المتوکل سوکنده المستعین خلیفه حضورنده ده مقبولیت
کسب ایتدی. المستعین سوکنده خلافت کرسیسنه
چیقش المعزز هم بلاذرینی اعتبارنده طوندی حتی
پیش یاشنده اولان اوغلی عبدالله زک تر بیه و تعلیمی
ایچون بونی تعیین ایلادی. ابن المعزز دیه شهرت
اولمش اوشبو شهزاده زک بیوک ادیلمر جمله سینه کرمکی
حقنده بلاذری تر بیه سینک هم بر قدر دخلی اوله چی
ظن ایدلنور (۱). بلاذری طرفندن یازلمش تاریخلرده
اک صو ک مذکور اولان خلیفه اوشبو «المعزز» در.

بلاذری تاریخ فننه متخصص بر ذات اولدیغی
کبی بلیغ بر عرب شاعری ایدی (۲). لطیفه

(۱) ابن المعزز، مشاهیر ادبا و شعراءن سانالوب حتی بنو
هاشده بونک متلی کلامشدر دیبورلر. ۲۴۷ ده دنیاغه کلوب ۲۹۶
ده مقتول اولمشدر. قتل ایدلدیکی وقتنده ارتجالا سویلامش شعر
لری ده غایت سلیسدر. عباسیلمر ایچنده بر تاواک مدتی خلیفه
اولوب طورمش ذات اوشبودر. دیوان شعری و بر چوق تالیفاتی
وار ایدی.

(۲) حقنده سویلامش اولدیغی بر شعرینه مکافات اوله ق
المستعین خلیفه یدی بیاک آلتون یباردیکی و عمری اولدوچه
معیشتنی تأمین ایتدیکی مرویدر. فوت الوفيات، ج ۱ ص ۷.

بلاذری

اسلام مؤرخلری بونک معتبر و مقدملرندن بری بلا-
ذری اولوب بونک اسمی احمد بن یحیی بن جابر بن
داود وکنیه سیده ابو بکر (۱) ایدی. هجرتدن ایکنچی
قرن آخرنده دنیاغه کلوب «بغداد» شهرنده تحصیل
ایتدی و اوشبو شهرده معیشت ایلادی.

بلاذری بک کیک، معلوماتلی و ایرکن قلملی بر
عالم اولوب معالی تعبیرلرگه مقتدر ایدی. تحصیل
کمال ایتدیکی صو ک بیوک بر اسلام تاریخی تالیف
ایدرگه کرشوب بتون عمرینی اوشبو یوله صرف
ایلادیکی مرویدر. بلاذری بونک اقتدارلی بر ذات
اولدیغینه دلیل یوزندن شول کفایت ایتسه کرکدرکه
تاریخی درست و بی طرف اوله ق یازدیغی حالده
هیچ بر خلیفه نی و امیرنی آچیغلاندرمامشدر. حالبوکه
بو وقتلرده خلیفه لرنی آچیغلاندرمقن احتیاط ایدوچیلر،
اثرلرنده خلیفه لرنی مدح و دشمنلرینی ذم قیلدورغه
مجبور اولورلر ایدی. فقط عباسیلرنی خلافت منصبی
ایله توصیف ایدوب عمر بن عبدالعزیزدن باشقه اولان
امویلرنی مجرد اسملری ایله گنه یازمقی کوزگه کور-

(۱) بعضیلر بونک اسمینی علی وکنیه سینیه ده ابو جعفر
دیه و بعضیلر ابو العباس دیمشدر.

بلاذری حقنده دیپور:

«بلاذری ترجمه عالی ایله آشنالغمز لازم درجه ده دگلدر. بونک ترجمه سی حقنده یازلمش اثرلر تلف و ضایع اولوب بتدیکلری سببلی تفتیشلرمزدن، امید ایندیکمز قدر نتیجه لر چیقما دی. آنچق مقریزی قلمی ایله یازلدیغنی ظن ایتمکه اولدیغمز بر عربی یازمه اثرنی لایدن - کتبخانه سندن تابدق. بونده ایسه بلاذری حقنده خیلی شیلر وارد. ایشته بلاذری ترجمه سیننی اوشبو اثردن بر قدر اوگرنمک میسر اولدی. اوز زماننده بلاذری محترم عالم لرنک بری اولوب معاصرلری، بونک قدرینی بیلورلر ایدی. واقعا فتوح البلدان - کتابی بو ذاتنک عالیجناب وجدی بر عالم اولدیغنی و هر سوزینی تدقیق و تحقیق میزاندن کچروب یازدیغنی کویسترر. بلاذری اثر - ندن استفاده ایتمش نمسه عالم لرنک بری: - بلاذری ذوقی سلامت اولان مصنفلردندر و اهمیتلی شیلرنی انتخاب ایتمک طوغروسنده ده باشقلردن ممتازدر - دیپور. نمسه عالم لرنک بو شهادتی یرنده ایدیکنده شبهه یوق. فقط بنم ظنمه کوره بلاذری حقنده بو مدح آزددر. بلاذری نک قدیم عراق حقنده یازلمش شیلری پک اهمیتلی و بونک اوستنده ده تحقیق گه مبنی اولدیغندن دخی زیاده مدح ایدرگه تیوشلی ایدی. اسلام لر طرفندن فتح ایدلمش شهرلر و اقلیم لر حقنده قسقه یازدیغی ایچون بلاذری نکی عیب قیلورغه اورن یوق. زیرا بو - فتوح البلدان - کتابی اوزون بر اثرندن اختصار ایدلنوب یازلمشدر. احتمال که اوزون اثرنده بوشیلر حقنده لازم درجه ده تفصیلات ویرمش اولور. - فتوح البلدان - اسلام نک اولگی عصرینی یوز به یوز کویستره چک بر کوزگی اولوب، بونک ایله طوغری کورمک و درست بر فکر پیدا ایتمک ممکن اولور. اوشبو کوزگی گه کوز صالوچیلر، اسلام دولتی نی تأسیس ایدن ایکنچی خلیفه عمر (رضی الله عنه) نک فضائل اسلامیه نی جامع، عاجز وضعیفلرگه شفق تلی، دشمنلرغه سیاستلی، ریاسز تواضعلی، مدهنده سز، اقتصادغه رعایت ایدوچی، آدم لر قوللرنده

سویلاوچی اولدیغندن کوب هرلیاتی اولمش ایسه ده بونلردن پک آزی غنه سلامت قالمشدر. بو نکل برابر الک معتبر حدیث عالم لرندن معدوددر. عالم لری مدح بابنده الک ساران اولان ذهبی، بو ذاتنی مشهور ابو داود السجستانی طبقه سندن صانامش و مدح علامتی اولان «حافظ اخباری» صفتلری ایله یاد ایتمشدر (۱). کاتب الواقدی و ابو عبید القاسم بن سلام کبی بیوک ذاتلردن اوقودی، «الفهرست» صاحبی اولان ابن الندیم و «الخراج» کتابی صاحبی اولان جعفر بن قدامه و غیرلر بونک شاگردلرندن ایدی.

بلاذری تحقیق و تفتیش ایله یازمق طوغروسنده امتیاز کسب ایتمش مؤرخلردندر. خبر بیغیق طوغروسنده بغدادده اولان برنجی طبقه عالم لرنی اختیار ایتمشیدی فقط سوگره دن بونلر خبری ایله گنه قناعت ایتما دی بلکه واقعا ار اولان یرلرده سیاحت ایدوب هر برینی اوز کوزندن کچردی.

بلاذری بتون عمرینی تالیف و تصنیف یولینه فدا ایدوب طوناشدن علم خدمتی ایله شغللندیکدن سوک کیناندن بر قضاغه اوچرامشدر.

غیر قصدی صورنده بر وقت «بلاذر» اسمنده اولان معروف بر اورلقنی کوبلک اوزرنده یوندیغنده بوندن متأثر اوله رق عقاینه خلل کلدی. حتی بعض وقتلر بغاولاب قویارلر و خسته خانهلرنده یاتقرلر ایدی. اوشبو خسته لگندن شفاتابا آلمای شونک ایل دنیادن اوتدی. ایشته اوشبو واقعه سببندن شاگرلری و معاصرلری غریق حسرت اولمشلردر. «بلاذر» قربانی اولدی معناسینی خاطرده طوتهق قصدیله احباب و اقرا نی «بلاذری» دبه تشهیر ایتدی لر. یوقسه سلامت وقتنک بویله بر شهرتی یوق ایدی (۱).

فرنک عالم لرندن «دیه جون» اسملی ذات «فتوح البلدان» کتابنه لاتینجه یازمش اولان مقدمه سنده

(۱) تذکره الحفاظ. ج ۳ ص ۱۰۸.

(۲) او یله ایسه محدث ابو محمد احمد بن محمد ابن ابراهیم الطوسی نک «بلاذری» دبه شهرتینه سبب نه اوله چقدر؟ بو ایکی بلاذری نی بر برندن تفریق ایچون بو یرده ترجمه سی یازلمش «الکبیر» و محدثی ده «السخیر» دبه توصیفی قیلورلر.

نهایت بتون آوروپا عالملى آراسینه تارالوب بتدیكى صوڭ ۱۹۰۱ تارىخىده مضرده اولان «شركة طبع الكتب العربيه» طرفندن ۴۸۰ بيتك «الموسوعات» مطبعه سنده طبع ايدلدى. بو كتابنى بلاخرى باشقه بر تارىخ كتابندن اختصار قىلدىغى واصلى ده قرق جلد قدر اولدىغى روايت ايدلنور.

(۲) انساب الاشراف. بوانتر ۱۱ جزده اوله رق ۱۸۸۳ تارىخىده مستشرقلر طرفندن «لېسېغ» ده طبع اولنمشدر.

(۳) كتاب القراية. بو اثرنڭ طبع ايدلدىكى معلوم دگل، قول يازمه سندن بر نسخه «برلين» كىتابخانه سنده اولندىغى روايت ايدلنور.

(۴) ترجمه عهد اردشير. بو كتابنى فارسى لسانندن منظوم اوله رق عربچه گه ترجمه ايلامشدر. دنياده نسخه سى وارميدر يوقميدر؟ معلوم دگل.

بلاخرى «فتوح البلدان» ده: «شام مملكتينڭ ديوانى (حكومتنڭ رسمى دفترلىرى) رومبچه يورتولنور ايدى. عبدالملك بن مروان زماننده ۸۱ نچى يىلده عربچه گه نقل اولدى (۱) اوشنداق عراق ديوانى فارسى لساننده يازلنور ايدى حجاج بن يوسف طرفندن عربچه گه كۆچرلدى، اولگىسى ايچون طوتلمش مصرف يوز سكسان بيتك آلتون اولدى» ديور.

بلاخرى عقل خسته لگگندن شفا نابا آلمادىغندن ۲۷۹ - ۸۹۲ تارىخىده وفات اولمشدر.

(۱) ص ۲۰۱

اولان شيلرگه طمعسز، اسراف و معناسز زىنترگه التفاتسز، اصحابىنى وخصوصا شهر خلقلرىنى ظالم و مستبدلردن حمايت ايدوچى بر ذات اولدىغى كوررلر. اوشنداق مدنيتدن وهر تورلى صناعت و قورالردن معروم، معاربه علملردن معلوماتسز اولان عرب و اسلام بهادرلرىنڭ شول عصرنڭ اڭ مدنيتلى و علملى اولان فارس و روم عسكەرلى فارسولرنده جن غيرتى ايله صوغشقلرىنى و اسلام دينى نشر ايتك طوغروسنده هيچ شيلرنى قزغا نىمادقلرىنى بيلورلر» (۱).

ايشته بلاخرى وآنڭ ده «فتوح البلدان» نام اثرى حقنده فرنك عالمينڭ فكرى اوشبودر. بىزم اوشبو مملكتنمىزده و اوشبو عصرمىزده ده اولزرىنه «عالم» عنوانى و يروچيلر وارلقى ايشدلنه در. فقط بونلرنڭ فكرلىرى نه دن عبارت اوله چقى بزه معلوم دگل. كوبسينڭ بلاخرى ايله فتوح البلدان اسمندن ده خبرى يوقدر ديور اولسه ق احتمال كه جانلرى آغرر. بلاخرينڭ معلوم اولان تاليفلرى بونلردر:

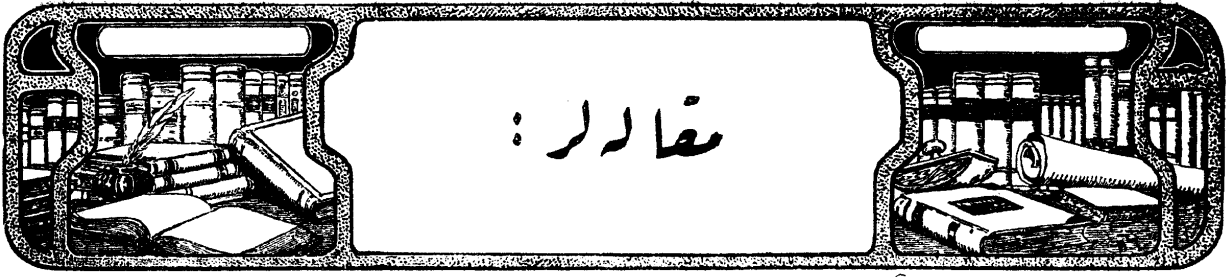
(۱) فتوح البلدان. بونڭ حقنده يوقارىدىن بىروسويلا ب كلك اوشبو اثر اڭ ايلك مرتبه ديه جون اجتهادى ايله ۱۸۶۴ دن ۱۸۶۶ تارىخىده قدر ۳ جلدده «لايدن» شهرنده طبع اولدى. ديه جون بونڭ باشينه لاتينچه اوله رق بر مقدمه ده يازمشدر. بوندىن صوڭ اهلوارت نام مستشرق اعتناسى ايله ۱ جلدده «غرايفسوالد» شهرنده ۱۸۸۳ ده طبع اولنمشدر.

(۱) على بهجت افندى اثرندن آندى.

«شورا» نڭ سؤالى:

«عشق» كلمه سىينڭ قرآن شريفده ذكر اولنمادىغى معلوم. حديث شريفده

ذكر اولنمشميدر؟ اولنمش ايسه قانغى «اصل» ويا كه «مسند» ده ذكر ايدلمشدر؟

مقاله لر:

بخارا مملکتی

اگر بخارا مملکتی ترتیبی، قوتلی، منتظم ادارهلی بر حکومت فولنده بولسه اوشبو کونلرده آنه سنی و شیعیلیر آرسنده چققان نزاع غه زور اهمیت ده بیرلماس اییدی. چونکه موندی حاللر باشقه مملکتلرده ده بولوب طوراً.

فقط حاضرگی بخارا حکومتی ننگ احوالی بیک نچکه در. بونده آزغنه حرکت ننگه زور نتیجه لری و بخارانگ استقبالینه مهم تأثیری بولو احتمالی بار. شول سببلی بخارا احوالی حقنده بر آز تفصیلراق بازارغه تیوش طابامز.

بر نیچه یوز یلر ننگ دنیا ننگ اگ کوچلی، بای ومدنیتلی مملکتلرندن سانالوب بحر خزر بویلرندن پامیر یایلارینه چه صوزولغان بیوک بخارا خانلغی حاضر ۲۰۰ ماگ مربع چاقرمغنه یرلی، کوچسز، فقیر وضعیف بر مملکت بخارا اوچ یاغندن روس طوبراغی ایله فامالوب آمودریا، سمرقند وفرغانه ولایتلرینه تیه؛ یالکیز جنوبدن افغانستان ایله چیکده ش بولوب غرب حدودینک ده آزغنه بر قسمی خیهه ایله اورتاق در. بخارا دولتی ننگ ننگ کی کوب یرلری برهم برهم روسیه طرفندن آلدیلروروس اوبلستلرینه یلانیدیلر.

بخارا مملکتی ننگ احوال طبیعی سی

احوال طبیعی سی ایله بخارا ایک بیوک قسمگه آیریلادر. شرق قسمی طاغلق بولوب دائما قار ایله قاپلی تپه لری کوب، اگ مشهور طاولری: آلائی، حصار، حضرت سلطان، قاره توبه، بایصون طاو هم باشقه لردر. بو طاو آرهلرندگه کشی اوتسه آلماسلق

یرلر طولوب یاتا؛ بعضا دیکیز سطحندن ۱،۷۰۰ صا زین بیوک لکده طاو آره سی یوللری اوچراشدر غالیدر. بو طرفلرینک هواسی قشلرن بیک صالحون بولسه ده جای کونلرندگه بیک ملایم، بیک آزغنه بولغان وادیلری منبت هر تورلی نازک یهشلر اوسدره طورغان. بخارا مملکتی ننگ وترکستاننک ده همه زور نهرلری شوشی طاولر باشندن آغوب توشه لر.

شرقی بخارا طاولری غربگه طابا کیتکان صایون ته به نه کله نه باره لر، اگ نهایت بخارانگ اورطه سنده تیپ تیگز دالا و باصولرغه آیلانه لر. طاو آرهلرندن گوزله ب آفغان یلغه وگرله وکله بونده زورغنه نهرلر تشکیل ایتوب تیره یاقنی صولیلر. بو اورنلر بخارانگ اول وشهرلری اگ کوب، طوبراغی منبت، هواسی حفظ صحتک زبانشز اورنلریدر. لکن بوندی یرلر آز: بتون بخارانگ منبت ومعیشتک صالح یری باری اون ایکیدن بر الوشی گنده در. مملکتنک خیهه وزاقا. سپی غه یاقنلاشقان غربی الوشی ایسه قش بیک صالحن، جایلرده چداماسلق اسسی بولغان طوزلی قوم چوللرندن عبارت بولوب بونده طوررق توکلدر.

مملکتنک اورطه سنلغی منبت قسمی «زرفشان» نهری ایله صولانادر. آرال کولینه قویغان «آمودریا» ایله آگ قویغان آب حصار، آب سرخ وطوپالاق یلغه لری ده بو یرلردن اوتسه لر. بخارانگ بتون خلقی دیورلک شوشی نهر ویلغه لرنک وادیلرندگه طوروب یرلرینی زرفشان دن یاق یاقغه قازلغان مگر چاقرملق قانالردغی صولر ایله صولیلر. شرقده غی طاولر ایله غربده گی چوللرده ایسه آزماز کوچبه قیبله لردن باشقه کشی طورمی.

بخارانگ هواسی همومیتله قویری؛ جایی اسسی

تاجيكر اوزلرى ايرانى، تللىرى فارسى بولسده مذهبلىرى «سنى» در. شيعه لرگه بيك دشمانلقلى ايله اسملىرى چقمش ايدى. سيما [черта] لرى منتظم، كياشلى؛ خاتونلىرى ماطورلىق ايله مشهور. اوزلرى طريش، اشكه اوستا، فقط آلداقچى وتوبهن خلقلى كشيلىر.

اوز به كلر مغوللرگه اوخشيلىر. مأمورلر كو به رك بونلردن در. تركمه نلرى غيرت وعاليجنابلق ايله مشهور ار، فقط فقيرلر. عربلىرى فتوحات اسلام زمانده بونده صوغشوب كيلو چيلارنك نسلندن بولوب عجملىرى كويسى تركمه نلرنك ايرانغه هجوملىرى وفتلرنده آلفغان اسيرلر طقمندن درلر. ايسكى تركمه ن وبخارا خلقى، دائما ايرانلىلار ايله صوغشوب طوروب شيعه لرنى كافردن يامان كوره و آنلرنى قل ايتوب آلو صانونى جائز سانى ايدىلر. شول ناچار روح حاضرگه چه قالمشدر. بخارا عجملىرى و دروز تاجيكلرى [۷۵ مك كشى] عموميتله شيعه مذهبده بولوب باشقه لر [يهود و روسار صانغه آلماسه] سنيلدر.

بخاراده بر قدر چيگانلرده بار، بخارانك رسمى تلى بوزوق فارسىچه؛ لكن اوز به كلر ايله تركمه نلر چغتايچه سويله شه لر.

بخارا مملكتى نك ادارهسى

اگر بخاراغه روسيه نفوذى بيك جارى ايدىكى كوزگه آلماسه بخارانك اداره سن «مستقله» آتارغه يارىدر. امير مملكتده اوزى تله گانچه اداره قىلا. تله گانن اشلى آلا. معين زافونلر يوق؛ زاقون اورنبنه «شريعته» اساسى طوتىلادر. اميرنك «وزير» اور- ندهغى ياردمچىلىرى بار. بونلرنك اك زورىسى واهميتلىسى شريعته وعديله وزيرى «قاضى كلان» وماليه ناظرى «فوش بگى» در.

مملكت ۶ ولايت (بك لك) گه بولينه. هر ولايتنى امير طرفندن قوبولغان و آنك طرفندن توشربله طور- غان بكلر اداره قىلالر. مملكت ادارهسى بيك عادى و آنسات بولوب بك نك بتون خدمتى خلقندن ققرتوب

قشى فسقه. بولسده صالحون بولوب ۳۰ غرادسقه يش يته؛ بعض يللرده غنه هوالر جلى بولوب قش بوي ياكغر ياوا. فيورال اورطه سنده ياز باشلانا، مارت اورطه سنه چه باكغر ياوا. آپريل آزاغنده اسسىلر باشلانوب فرلردهغى اوله نلرنى كويدره لر...

بو چاقلرده مملكتنك غربى الوشنده اولهن ذاتى قالمى؛ بر طامچى ياكغر توشمى؛ سيرهك ميرك اوچرا- شدرغان كوچه فرغيزده مالن ايدهب شرقده گى طاو ايته كلرينه يونه له در.

بو طاو ايته كلرى اوله نكگه باى بولوب آنده دائما اوز بهك وفرغيز قووشلىرى اوچراش-دره در. بخارا اورمانغه بيك يارلى، بر آز طال، طوپل، آلهما آغاچ، طوت، آرچا كيبيلردن باشقه نرسه كورلمى. شول سببلى صوفاردن صاقلانو خيلى اوگنايسزدر.

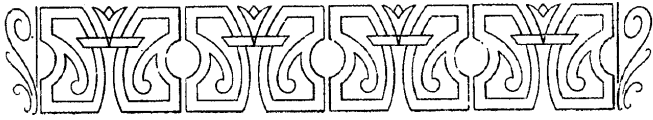
بخارا مملكتى نك خلقى

بخارا مملكتنده پيرپيس بولماغانلقدن خالقينك سانى آچق بلنى. فقط ايكى ميليون يارم حسابلانادر. يوقارىده ايتلگانچه خلقى نك كويسى زرافشان بوينده طوره. باشقه ياقلرده بر مربع ميلگه ۵۰ كشى كيلگانن زرافشان واديسنده ۴۰۰۰۰ كشى طورديغى معلومدر. بخارا ايران وتوران مملكتلرينك اورطه سنده بولغا- نلقدن آنك خلقى اوشبو ايكى جنسكه منسوبدر. خوجهلق تورانيلىر يعنى توركلر قولنده.

ملت حاكمه اوريننى تورك قانندن «اوز بهك» لر طوتا. لكن بونلر بارى ۳۰۰ مكله بكنه درلر. ۲۰۰- مك چاماسى صانالغان كوچه تركمه نلر، ۶۰-۷۰ مك فرغيز وقاره قالپاقلرده تورك قانندىلر.

شهر و اوللرده اوطوروب سودا، هنر و ايگنچىلك ايله مشغول بولغان و صانلرى ۷۰۰ مك گه ياقن بولغان «تاجيك» لر ايرانلىرگه منسوبلر.

بخاراده بونلردن طش ۴۰-۵۰ مكله ب ايرانى، ۱۰ مكله ب يهودى، شول قدروك افغانلى و ۵۰ مكله ب عرب بار. روسلر ۱۸۹۷ ده ۱۲۱۵۰ گنه ايسه لرده حاضر آنك ابكى مثلينه ياقندىلر.

توحيد و علم

۷

اساطير پلر

اساطير پلرنڭ الوهيت طوغر وسنده اولان يالانلرى دى تورليچه اولنمىشدر. بعضيلرى: خالق كائينات اولان حق تعالانى كائيناتنىڭ مخلوقات جملە سندن اولان جسملەرە تشبیه ايدوب تانورلر ايدى. آنلرنڭ بعضيلرى حضرت خالقى انسان صورتندە و بعضيلرى دە اجرام سماويه دن قوياش ويلدزلر صورتندە اعتقاد ايتديكلرنىدن شوگا مناسب حاللر ايله قىللىق قىلورلر ايدى. و بعضيلرى ايسە نار نور كىبى اولان جواهر جسمانيه صورتندە و بعضيلرى دى حيواناتدن اولان بعض شيلرنڭ صو - رتندە تانوب نياز ايدرلر ايدى. حاصل: جهالتلرى سببىدىن حق تعالانى هر تورلى شيدە تجلى قىلور اعتقادندە اولوب بوگا مخصوص اولان: شعائر و مراسم ايله جهنملر، تمثاللر، هيكللر، اختراع قىلدقلىرى حاله تورلى تورلى آله و معبودلرە توجه ايدرلر ايدى.

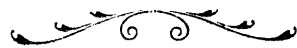
بعضيلرى: كائيناتدن اولان بعض مخلوقلرنى خالق تعالانىڭ صورتندە تانيدقلىرى ايچون عبوديتلرنى شونلرغە قىلورلر ايدى. مثلاً: آسمانده غى اجسام منيره و ملائكه عقول و فلانلرنى حق تعالانىڭ خاص مخلوقلرنىدن اولندقلىرىنى اعتقاد ايله گويما آنلر انسانلر ايله خالق تعالانىڭ آراسنده واسطه لار شفعا و فلانلر اولوب آنلرنڭ اسملر ينه صنملر و هيكللر يابوب عبادت رسملر ينى مرافقه قىلورلر ايدى. بناء عليه اول زمانلردە بويله اولان مراسم و شعائرلرنى اجراء قىلدقلىرى هياكل يابوق عمده اولوب حتى كه: عجائب عالمىدن معدود اولان هيكللر و بنالر يابلوب بونڭ سببىدىن عالمده بر طرز «مدنيت» تعميم اولنمىش ايدى. كرك ايسكى مصر و ايسكى هند، بابل و فرس، فنيكه، و ايسكى يونان و فلانلرنڭ اساطيرلرى بوندىن عبارت ايدى.

نالوغ جبو هم آنڭ معلوم مقدارن اميرگه بيار و دن عبارتدر. هر «بك» ياننده عائله و ملك نزاعلرن فارا وچى «قاضى» و امير طرفندن قويولغان مخصوص مفتش بولا. بكار مخصوص «املا كدار» لر واسطه سيله هر كمنڭ كوبهو آشاق آلغانلغىنى و كىبتنده كوبهو طاوار، كوبهو آياقلى مالى بارلغىنى تيكشروب طو - ره لر هم و قى يتيديسه آشاقتن مجبورى صورتندە «عشر» نى، مالدن زكاتنى (هر يوز صوم لىقغه ۲ صوم ۵۰ لك) آلار. بتون آشقى اولچه نوب عشرى آلغانچه دهقان (كريستيان) بر پود آشغن صاتا آلمايدر. املا كدارلر اميردن ژالونيه آلمايدر؛ لىكن باى طورهلر؛ خلق آنلرنڭ طرفناغن آچى سيزه در. بونلر دهقانلرنى «عشر» نى آچهلانا بىررگه قسطاب يوده نهلر. دهقان كوب چاقده آشغن بازارغه ايلته آلمايچه بىكلرنڭ ياقنلر ينه يارم بهاسنه صاتوب تولرگه مجبور بولادر.

ايشته شول روشلى جينالغان نالوغنى «بيك» قوش بيگى گه بياره و اوسته وينه اوزى طرفندن اميرگه فيمىلى هديه لر قويادر. بونڭ بهاسن خلقدن اون الوش ايتوب تولته چىگن سويلرگه ده حاجت يوق.

مملكته عسكەرلردن باشقه بره وده ژالونيه آلماي؛ سراي ما، وورلرى اميرنڭ بوله كلرى ايله ياشيلر؛ باشقه لرى خلقنى قرقونى برده عيبكه صانامى.

حكومتنڭ بودجه تى بوقدر. همه نالوغ اميرنڭ خاص خزينه سنه طولا. معارف يولينه خزينه دن هيچ آچقه بىرلمى. مدرسه و مكاتبلى خصوصى اعانه يسا كه وقف ايله ياشيلر. و قفلرنڭ اداره سى قاضى كلان قو - لنده در. و قفار شاگرد و علم دن بىگره ك قاضى و مفتيلر كسه سن اوسدرهلر.

جهان ديرلر كه دار ابتلادر

اولوم ديرلر مدار اعتلادر

مريضه طول عمرى بر بلادر

نيچون انسان حياثله مبتلادر؟

مسائل اعتقاديلرنين اولنور ايدى. معبودلرى كائينات جهلسندن اولديغندن آنلرنىڭ نه صورنده ونه حالده اولدقلىرىنى تصور قىلمق كائيناتنى دىخى برر هيئت ايله تصوير قىلمق غه باغلو ايدى. بناء عليه ايسكىلرنىڭ مدنيتلر بده بو اساسقه قورلمش ايدى.

اساطيريلرنىڭ افكار و اعتقادلىرى حضرت خالق و كائينات حقنده بويله باطل و يا كلكش اولدىغى كىبى معرفت نفس و احوال انسان حقنده ده باطل اعتقادلرده اولدىلر. آنلرنىڭچە انسانيت، ظاهر صورتنين عبارت اولوب آنىڭ كمالى قهرمانلىق و شجاعت، كهانت و فلان كىبى صفاتلرنىڭ ظهورى صالور و آنده گيزلو اولان حكمتلر و آنده مودع اولان اسرار ربانىه و فضائل فطريه لىر ملاحظه قىلنماز ايدى. بوگا موافق طريق ايله هيچده حقيقى تربيه اصوللىرى بولنبايوب آنلرنىڭ تربيه لىرى فقط قهرمانلىق كاهنلىق و فلانلىق اصوللر نچە اولور و قوانين نفسيه و مدنيه لىرى ده بو اصوللرده بنا اولنور ايدى. شونىڭ ايچون ايسكىلرنىڭ حكومت و سياستلىرى قهرمانلىق جهانگيرلىك قاعده لىرى ايله اولنوب اساس مدنيتلىرى دىخى بوقارىغى كىبى خرافات و اباطل اولنور ايدى.

حالبوكه ايسكىلرنىڭ بويله بالان و يا كلكش اولان اعتقادلىرى آنلرنىڭ انسانلىق عالمنده طفوليتك اولنوب انساندىن مطلوب اولان حكمت ربانىه دن : معرفت خالق و معرفت كائينات، معرفت نفس بايلرنده بصيرتلىرى آچلما ديغينه دليل اولور.

حالبوكه : انسانلرنىڭ بويله مطلوب اولان وظائف طبعيه لىرى و فضائل فطريه لىرى انبيا كرامنىڭ واسطه لىق ايتمكلىرى ايله تعليم الهى بويىنچە آچلوب مذكور فضائل فطريه و وظائف نوعيه لىرىنى محافظه قىلمقلىرى ايچون، قانون الهى اولان دينلر ظاهر اولمشدر. دينلر، انبيا عظام سايله لرنده ميدانه چيقديغى كىبى حكماننىڭ حكمتلىرى ده انبيا مشكاتلرنين اقتباس ايدلمشدر.

امام و مدرس سرورالدين بن مفتاح الدين

بونلر حضرت خالق حقنده بويله بالان و يا كلكش اولان ظنلر ايله اولدقلىرى كىبى دىخى آننىڭ مخلوقاتى اولان كائينات حقنده ده بالان و يا كلكش مطالعه لرده اولمشلردر. كائيناتنىڭ صورت خلقت و تكوينى حقنده بعضيلرى ظن قىلمشلردر كه : گويا يرمز يعنى دنيا موز دورب بيوك فيلنىڭ آرقاسى اوزرنده بولنديغى حالك اول فيللىر دىخى بر اولوغ قابلو باقه نىڭ اوزرنىڭ قابلو باقه دىخى بر بيلاننىڭ اوزرنده اولنور ايمش .

ايسكى يونانلرنىڭ اعتقادلرنچە : ير بر دائره نىڭ شكلنده بولنوب اول دائره نىڭ مركزنده يونانستان اولنديغى حالده يالگىز آق دىگىز ايله قاره دىگىزنىڭ ساحللىرىنى احاطه قىلمه چق قىلدىن عبارت ظن فيلنور ايدى. آنلر دىخى بو دائره نىڭ اطرافنده اولوغ بر نهر اولوب وفات ايدنلرنىڭ روحلىرى اول نهردين كچرلر ديو اعتقاد فيلورلر ايدى.

بعضيلرى : يرمز بر اوگوننىڭ اوستنده اولنوب اول دىخى بالىق اوستنده اول دىخى دىگىز اوستنده اول دىخى بيل اوستنده ديمشلر.

ايسكى عبرانيلر : برنى بر آز توسيع قىلدقلىرى حالده جزيره العرب ايله ايران نىڭ جهت غربيه سنى بيلور ايسه لرده آوروپا قطعە سندن اولان آق دىگىزنىڭ ساحللىرىدىن باشقە نى بلمازلر ايدى. قاره دىگىزنى يرنىڭ كنارينه قدر اوزانور بر بحر محيط ديو ظن فيلورلر ايدى.

بعضيلرى : ير كنارسىز و پايانسىز اولديغىنى اعتقاد قىلدقلىرى حالده يرنىڭ مسكون و معهور طرفلىرى بيك محدود اولوب آننىڭ اطرافلىرى نهايتسىز فضا اولوب بعد الموت انسانلرنىڭ مسكنلىرى جنت و جهنم ديو اعتقاد فيلورلر ايدى .

خلاصه : اساطير دورنده اولان امم قديمه نىڭ افكارى هيئت كائينات حقنده بيك غريبدر كه : آنلر دىخى كائيناتنىڭ صورت خلقت و تكوينى عقايد منهيه ليرينىڭ فروعاتندن عد فيلورلر ايدى. هر بر قومنىڭ معبود لىرى و آلله لىرى حقنده اولان : اساطير غربيه سى اقتضاسيله كائيناتنىڭ صورت تشكىلى لازم اولوب بو دىخى

يوزىنى ياقترنور درجه ده نورلى اواسه، آزى اولور؟
يتار الله ايچون شو باياق!

سز دها «قرآن كريمك ارشادينه كوره، عالمك
نهيئى، يولدوزلارك ده حسابى يوقدر!» ديه چك اولور
ايسه كز، اهل كلام ينه ديه چك: «يوق! قرآن ده تاويل
واردر! بزم كتابلرمزده يازلمش علملرى اوقو! قرآنك
تاويللارنى اوگرن!»

اشته بو اولور اهل كلامك اصولى!

او هيئتك، شويله بر اصولك تاثيريله فلبكزده
حاصل اولور غايت بيوك بر جسارت. سزك عقلكز
غايت واسع، لكن اللهك عالمى غايت طار. كوررسز:
علمكز همه عالمى احاطه ايتمش! دورت عنصرى،
طوقز كوگى، يدى سياره يي، همه يولدوزى اسملرىيله
بياورسز. ايندى نه فالدى؟ «بنم علمم دائره سى
خارجنده هيچ بر شى يوقدر!» اعتقادى سزك فانكزه
طامورلاشور. يالان ربا، يالان حيا ايله مستور قالمش
غايت بيوك بر مغروريت سزك همه وجودكزى استيلا
ايدر. شو يالان حيا سزده اولماسه ايدى، سز اوزكزه
اوزكردن ده آغير لقبلى طاقار ايدىكز. لكن يالان
ريا بر كه سيله اويله لقبلى اوز لسانكزله اوزكزه
اسناد ايتمكدن اوتانورسز؛ باشلارسز استاذكزى مدح
ايتيه: «العلامة المطلق» - «بحر العلوم والفهوم» -
«قاموس المعارف والحقائق» كى لقبلكز هيچ برى
قالماز، ويوررسز استاذكزه، ميراث اصوليله دعوى
ايدرسز اوزكزه.

مطولى حفظ ايدوب، «رئيس الادبا» اولمش سن
دگلمى؟ بياورسن مجازى، بيلورسن كنايه يي. مدح
ايدرسن استاذكى، «لادنى ملايسه» اراده ايدرسن
اوزكى. ريا پرده سى آرقاسنده ايندى سطلوبكز حاصل
اولدى. فلبك ده پيدا اولور غايت بيوك بر ارتياح.
همه علومى اوز دائره كله باشلارسن تحديد ايتيه:
«متكلم» ايسه كز، اصول ده اعتقادده اجتهادى تحريم
قيلوب تكفير ايدرسن مخالفلر كى. «فقيه» ايسه كز،
اوز منهك ده حصر ايدرسن شريعت اسلاميه يي،
اوز اجتهادكله نسخ ايدرسن قرآن كريمه احاديث

قويروقلى يولدوز

اولمده هيئت عاماسى الله رب العالمين حضر-
تلىرينك يولدوزلارنى يالكز بر بيك يكرمى دورت
قدرگنه حساب ايدرلر ايدى. يونان كتابلرندن ترجمه
قيلنمش هيئت كتابلرينك اكثرنده شو سوز واردر.
قدرت ايله يازلمش كتاب طبيعى يه - يعنى كوكله-
عادى كوز ايله باقار انسان لا اقل يوز بيك قدر
يولدوز كورده، هيئت كتابلرنده يازامش «يولدوزلار
(۱۰۲۴) قدرگنه!» سوزندن صوك درجه ده تعجب ايدر.
تعجبكزى دفع ايتمك ايچون اهل كلام- المجسطى،
چغيمنى كى كتابلكز حاشيه لرنندن- انواع تاويللرى
نثيللارى سزه سرد ايدوب، سزى افناع ايتمك حقنده
قصور كوستره زلر: «بزم قلمله يازلمش شيلره اينان!
قدرت ايله يازلمش طبيعت ده نه اشك وار؟ براق!»
ديرلر.

كوكلكزده علمايه بيوك احترامكزوار دگلمى؟
بونك تاثيريله سز طبيعتى براقورسز، كوزكز ايله
كوراش شيارى ده انكار ايدرسز، «مناره باشنده
يكرمى شم بيك شم قدر كورنور.» ايمش شو مثال
ايله سز فلبكزى ده تسكين ايدوب، كوزكزك غلط
ايتديگنه ده قناعت حاصل ايدرسز.

هيئت كتابلرينى مطالعه ايدر ايسه كز اوزاق
تعبلردن صوك فكركزده حاصل اولور: «الله رب العالمين
حضرتلرينك عالمى بر قار بوز قدر شار ايمش!
يولدوزلارى ده قار بوز اورلقلارى قدرگنه ايمش!»
اشته شو اولور اهل كلامك هيئتى!

«شو عالم وجود سزك نظر كزده الله رب العالمين
حضرتلرينك رحمتى قدرگنه طارمى خلق اولنمش؟»
ديسه كز، اهل كلام ديه چك:

«يتار! المزده وار آرشينلر ايله اولچنمز قدر بيوك
بر قار بوز اولسه طارمى اولور؟ يولدوزلارى بر بيك
يكرمى دورت قدر اولوب، اراده برى بتون ير

نبويه پي . «صوفى» ايسه كڻ، ديه چك سن: «ترك آيت ماسوايى!»

الله حضرتلر يڻك رحمت الهيه عموميه سى بر كه سيله فليگزه ويسرلهش روح- قتل اولنماش ايسه- اويله افكارده استبداد پنجه سننن سزى خلاص ايدر. كلام عالمنن نجات بولور سز. كيدر سز «افكارده حريرت» عالمنه. آلور سز الكزه لسان الغيب خواجه حافظ شيرازى حضرتلر يڻك ديوانينى، ياخود فيلسوف اسلام ابو العلا حضرتلر يڻك «اللزوميات» اسملى اثرينى. عقلگز طاراق دن نجات بولور. او ساعت سز فار بوز ايچنده دگل، نهايتى يوق فضاي خدا ايچنده غمايت صاف هواى حريرتى تنفس ايدوب، عقلگزده پارلاق بر نور، كوكلگزده غمايت بيوك بر مهنونيت حس ايدر سز. كورر سز، خواجه حافظ شيرازى حضرتلر ديمش:

حديث از مطرب ومى گوا و راز دهر كتر جوا
كه كس نكشود و نكشايد بحكمت اين معمارا!

يعنى: سز اوز علمگزه اعتماد ايدوب، بزه سوز سويله مك آرزوسنده اولسه كز، اويون مجلسلر كزده گي مطر بلردن، شرابلردن سوز سويله كز. لكن، زنهار، طار فكرلر كزه آلدانوب بزه عالم وجودك عجائبلرندن دم اورما كز. زيرا هيچ بر انسان عالم وجودك نهايتى يوق عجائبلرينى تماميله احاطه ايدمه مش هم ده ايك مز. «اللزوميات» ديواننه نظر ايدر سه كورر:

اعن با كيا ليج فى حزنه! * وسل ضاحك القوم: مم ابتهج؟
وعالمنا المنتهى كالصبي- * ي قيل له فى ابتداء تهج

يعنى: شو عالمك نهايتى يوق عجائبلرينه حيرت كوزيله نظر ايدوب، اوزينك جهلنه آغلار انسانله- سن ده برابر آغلا. «همه شيلرى بيلورم!» مغرور- يتيله شادلانمش مسكين دن صور «نه دن شادلانمش؟» بيچاره مسكين بيلمه يورمى؟: «بزم الك بيوك فيلسو- فهزده مكتب ده الفبا باشلامش صبي كيدير!»

دها كورر، صوقور ابو العلا حضرتلر ديمش:
مضى الناس افواجاً ونحن وراءهم * وكانوا وكنا فى الضلال نعوم
فيا اذنى «ل فى النبي تسميعته * من القول الا فرية وزعوم

كأن نفوس الناس والله شاهد * نفوس فرارش مالهون حلوم
وقالوا فقيه والفقير * وحلف جدال والكللام كلوم
اتوك باصناف الحال، وانبا * لهم غرض فى ان يقال علوم

يعنى: شو بر بوزينه انواع ملناركلوب كندى. آنلارده بزم كى قارا كلكق ده سرگردان ايديلر. الله حقيچون سويله: افترادن گماندن باشقه سوز ايشتمش مى سن؟

كتابلرنده يازلمش سوزلره كوز سالور ايسه كڻ، انسانلرى عقلى يوق، ضعيف بر وجود خيال ايدر سن. «فلان فقيه!» ديبلر. فقيهلرى ايسه، جدال ايدر، باطل سويلر بر آدم اولور. «علم كلام» لرى عالم وجودى اوفاق شيلره حصر ايتمكدن، برينك عرضنه ديگرينك ديننه طعن ايتمكدن عبارت قالور. همه يالانلرى سگا ويورلر. غرضلرى «اشته علوم يالسكر شودر!» ديبرتمك اولور.

شو ايكي ديوان كى اسكى آثار اسلاميه دن انسان حر فكرلرى آلورده، كيدر، فومو جغرافيا يعنى رسم السما علملرينى مطالعه ايدر، كورر:

نهايتى يوق فضاي وجودده الله رب العالمين حضرتلر يڻك يولدوزلارى بيك دگل، مليون دگل، ملياردلار ايله حساب اولنور ايش. بزم لسانمزه قويروقلى يولدوز ناميله ذكر اولنور «قومته» لار- انسان حيرت ده قالمازمى؟- اون بدي مليوندن زياده ايمش! مهنون اولور: اوچاجق عقلى ايچون نهايتى يوق بر ميدان- حساب سز حد سز گللر يولدوز- لار ايله تزيب اولنمش نهايتى يوق بر بوستان حاضر ايمش كورر. «ربنا! ما خلقت هذا باطلا! سبحانك! فقنا عذاب الجهل!» دعالرينى خالقك عظمتى درگاهنه رفع ايدر. اويله بر بوستان ده همه عالم انسانيت البته ابديت طرفنده مؤبد صورتده رحمت الهيه ده فلاچقلىرينه قناعت حاصل ايدر.

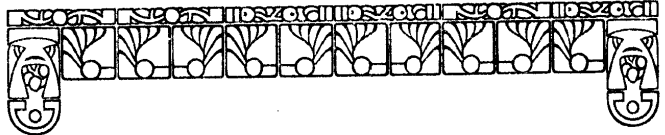
بر كون كلور، رصد عالمنه اول ده معلوم دگل بر قويروقلى يولدوزى اوزينك اققنه كورر. او ساعت «الله الذى يخرج الخبء فى السماوات والارض» آيت كريمه سېنك نفسيرينى او قويروقلى يولدوزدن

شدر و بلهن مشغوللردر. اورامده يورگان كچكنه گنه بر ميشار بالاسن طوتساڭ، اول، شاقتيغنه روسچه سويله شه بله. لسن اوزى روسچه نى هيچ قايدى او قوماغان. درست، مملكتتمزنگ باش تلى بولغان روسچه نى بلمهك بىك زور بر بختيارلىق ايسه ده، مقدس بولغان آنا تلى شونڭ آستينه كوممك نعر يفسز بر تاسفدر.

نادان خلقنگ تلى جويوى شويله طورسون، بلكه ده ملالرى، بيله سوز صاين بر روس سوزين قاتيشدروب سويلاونى كمالت صانيلر. متواترا ايشندكم بر واقعه لرنى بو اورنده يازمقم بلهن، آنلرنڭ تيللىرى نيقدرده روسلاشدىن اثبات ايتنه آلورمن، ديب اويليم. نيز غارود طرفنده بر ملا، عيد كوننده، زيارتكه بارهش. بار بلدىكى بر دعانى: «ربنا آطينا فى الدنيا كاسانانان و فى آخرة كاسانانان و ا كينا عذاب النار» ديه بتونلاى روس نخرچلىرى بلهن او قودقدن صوڭ، اطرافنده بولغان خلق غه قاراب: «ؤافسى نى منوشكى، تولكى نيت ايبروشكى، اون مينا كارمىل سولانكوم» ديه دعا قيلمىدر. او قوچيم بلكه مونى «لطيفه» ديه ظن ايدر. فقط لطيفه دگل اوشانچلى بر حقيقتدر.

ميشار قرداشلرمزنگ بو حالگه اهميت بيرماو- لرى حتى مونى آڭلاماولرى نيدن، ديب بلهسز؟ ظن ايتهمنكه نادانلقدن. اگر مونى، مليت ايچون ضررلى، ديب بلسه ار ايدى، مطلقا، مونى بتوررگه طريشورلر ايدى. اوزلرينڭ مليت حسلرينه مغلو- بيتلرندن طولاي «مليت ايچون ضررلى» ديب آڭلا- غان جزئى گنه نرسه لر ايچونده، اونار يلدن آرتق مشقتلر يوكله گان ميشار يكتلرى، مونى، آڭلا دقه طاغنده كوبرهك مشقتلرگه باش ايه چكلى طبعيدر. مونڭ ايچونده، ميشار بالالرين مى و موڭا اهميت بيره آلا طورغان معلملر قولنده تربيه ايتمك لازمدر. اگر بويله بولسه، آنلرنى تاتارلار بلهنده بير يكدرمك پك قولاي اولاقدر. چونكه، ميشارنگ اصل تلى بلهن تاتار تلى آراسنده آيرماپك آذر. لسن شونسى شايان تعجبدركه: بو بر برينه شول قدر ياقين بولغان

اوگره نوب قالور. شو آيت كريمه بى تدبردن حاصل اولمش ثوابى اهل كلام روحنه باغشلارده: انمل سورهنده گى آيت سجده بى تكرر ايدوب، اللهڭ عظمتى حضورنده مؤبد صورنده سجده ايدر؛ اوساعت مؤمن اولور.

ميشارلر

III

مايلكده يالغش يوللرى، تللرى و اصول مكالملرى.

ميشارلر نيقدرده مليلر! اوزلردن آزغنه آيرم بولغان تاتارلرغه ده نقى فائناشاسيلرى كيلمى. ذاتا بو، تاتارلرنڭ ميشارلرگه حقسز قرين قاراولرندنده كيله بولور. فقط، آنلرنڭ، مىلك يولن طوتوبده جزئى بر نرسه لرده تعصب گه كيلوب، مىلك نڭ اڭ نقى بر ننگزى بولغان تلى مسئله سينه اهميت بيرماو- لرى، اوزلرينڭ، مىلكده يالغش يولده ايدكلر يسن پك آچيق بلدره در.

معلوماتدركه، هر ملتنگ ترقى و تعاليسينه سبب بولغان نرسه، اول ملتنگ آنا تلى يوغالماويدر. آنا تلى يوغاللقان بر ملت، تربيه چيسز يتيم قالغان بر بالا حكمنده در. اول ملتنى «ئولى و روحسز، ترفيگه قابليت سز ملت» ديه تعبير ايتمك دهسا آرتقدر. شولاي بولغاچ، ميشارلرنڭ بو مىلكلرينه، ترفيگه سبب بولغان بعض اثرلر كورساتولر ينه تايانوب، آنلردن، بيوك اميدلر كوزاتمك كوڭلگه بىك آغر بر حالدر. چونكه ميشارلر، اوزلرينڭ آنا تللرن كون بكون غائب ايتوب طورمقده درلر. آنلرغه قاتيشقان لفظلرنڭ اڭ كوپى ده روس لفظلر يدر. يقينا معلوم اولدقينه كوره، حاضرنده آنلرده بىدى يوزدن زياده روس سوزلرى قوللانيلمقده در. حالبوكه، آنلر، موڭا هيچ اهميت بيرمى، تللرن كوندن كون روسلا-

هم بيك مدخلی بولغان برسوزدر. مونك اصلی «غبی» یاخود «عمی» بولورغه اوخشی (*).

میشارلرنك، اصول مكالمه لری شولقدر فزقدرکه: چیتدن طكُلاب طورغان كشی، عادی - رت سوز- لرنده، بر لطیفه سویلیلر ظن اینتهر. ایکی میشارنك عادتی سوزلرینگنه طكُلاب طورغانده کولمی فالو ممکن توگلدنر.

میشارگه ایتوی اڭ قیون بولغان حرفلر «ح، ع، ق، و» حرفلیدر. بر نیچه یلر مدرسه ده عمر اوزدرغان (اوزلرنچه، «ایلم») کشیلرده بو حرفلرنی ایته آلایلر. موندن باشقه حرفلرنی تمام چیرینه بتکروب سویلیلر و اوقیلر.

میشارلر، اوز سوزلرین کوبرهك فسقارتوب سویلاونی سویدکلرندن، دینگه متعلق بولغان مقدس عربی سوزلرنیده، غایت یالغش و قورقنچلی حتی کفرگه مرتکب بولورلق معنالر آڭلاشیلور درجه سنده، فسقارتوب سویلیلر. مثلا: «انشاءالله» نی «ایش الله»، «الله تعالی» نی «آلاته لسی» دیلر. اگر ایته آلمانغان مذکور دورت حرفدن بریده اوچراسا بتدی ایندی آنده. مثلا: «قل هو الله» نی (العیاذ بالله) «كلو الله» دیه اوقوچی میشارلر میڭا بیك جش اوچری. بوالبت کوبرهك نادانلرنده یاخود قطی مطی عالملرنده غنه در ایندی.

بولار شولای بولسه ده کوبراك، میشار ملالری نك اڭ دینچی مریدلرندن سانالار. مجلسلرده جدیدچی و معارف پرورلرگه، قیامت قورقنچی روشنده کیکره باقره، کفر پیچاتی باصفانده «حضرتنکی درست! یا ایلر «دن» نی بتردیار!» دیب، ملالارغه دینی یاردمده بولوچیلر مونه شوشی افندیلدر. میشار ملالری الله دن قورقیمی بو «نادان» لرغه «دینچی عالم» اسملرن بیرگانچه، دینی اشلرده یوغاریده غی مذکور جمله - لرینگنه توزاتسه لر یوغالوب بتهرگه یافلاشقان آنا نلهمزنی بتورمسکه طریشسه لر دنیا و آخرت مسعود بولورلر ایدی. لکن هیهات! فورصاق مونى یبارمی.

(* «عمی» دگامی ایکان؟ «شورا».)

ایکی ملت آراسنده، آرتق صفولق قایدن فالغان؟. مین، میشارنك اصل تللرنه، بر قدر چواش سوزلرندن باشقه، تانار تلندن آیرما بیك آزنا بام. لکن آنلرداغی «شیب (فاداق)، بوغول (کیهن)، کاری (قایدن)، أمهن (گویا)» سوزلرنگنه، بلدکم تللردن هیچ برنده تابا آلامد.

فقط، میشارلرنك اصول مکالمه لری هیچ بر ملت نکینه اوخشاماسلق درجه ده باشقه در. نیک باری بر سوزنی ایکی مرتبه ایتمی سویلاولری بله نکنه، چواش و فرغز - قزاق خلقینه اوخشاتالار. لکن چواش لر، سوزلرن بر برینه تیز تیز طوتاشدروب قروتا قروتا سویلادلکری حالده، میشارلر هر سوزنك آراسن نق آیرالار و بر مرتبه ایتو بلهن آڭلاتورلق روشه آچیق ایتوب سویلیلر. جهل لرن فسقه و آخرلرین، توشکو - نرهك بولغان موڭ بر طاوش بلهن بورغالی بورغالی صوزوب طوقتالار. کشیگه خطابلری بیك طوپاس وادیبانه لکدن غایت یرافدر. شولایوق، آنلرنك، کشیدن «رجاء و تمنی» لریده «قطعی امر» کبی بولادر. مثلا: بر نرسه نی ایکنچی بر اورنغه آلوب قویونی رجا اورننده: «آمر وک آمی مه شونی تیگنه آلوب قوی!» دیلر. یاخود بر نرسه صورغانده، غایت طوپاس وکیلشسز ایندروب: «مونه شونی میڭا داؤای!» دیلر.

آمر وک، امرالله دن بوزولغان برکشی نك اسمی - در. آنلرده، اسمی بوزولماغان، قوشامانی - چرکن لقی بولماغان کشی بتونلایوک یوق. حتی شولقدری بوزالارکه: بوزولغان اسمینه فاراب، چن اسمی نیچک ایدکنده بلوب بولمی. حتی آنك چن اسمن بلگان کشی نك یوقلغی شویله طورسون اول اوزی بیله بلمی. مین برهونك اسمن صورادقمده «ساییتین» دیه جواب بیدری. مین، موڭا آرتق تعجبمدن آچوغه طو - تاشوب «مین سیندن چن اسمك نیچک؟ دیب صوریم» دیدم. میشارده «نیچک بولسون ساییتین، موللا قوشقان آت» دیدی. صوگره سنك بلد مکه: «سیف الدین» ایش. «آمی» سوزی بر برینه خطابده، آنلرده،

مدینه گە ھجرتى، صوغشلىرى خصوصاً بدر كېرى واحد و خندق خيبر و فتح مکه، شىمالى و اخلاقى وازواجى و بالالىرى و وفاتى و دفنى، دورت خليفه نىڭ تارىخى اخلاقى دىن نى نىغايىتو حقىندە قىلغان اشلىرى، اجتهاد- دورت مذهب، و دورت امام نىڭ ترجمەء حاللىرى.

بو اوتوز ايكى موضوعنى ابتدائى مکتبلردە بالارىغە اوگرتىمك تىوشىلىدىر. بو قىصلردە تابولغان ادب و حکمتلرگە شاگردلرنىڭ التفاتلر يونالدىرمك، دىن معلمىنىڭ بورچىدىر. دخى قىصلردە چىققان يىخشى اشلىرىنى ھىچ بىر تعصبسىز ماقىتامق و يامان اشلىرىنى خوارلامق تىوشىلىدىر. قىصلردە چىققان امتلرنىڭ و بىرام بىرام كىشىلرنىڭ يىخشى و يامان اشلىرىنە شاگردلرنىڭ اوزلرندىن بو يىخشى ياكە بو يامان دىو حکم چىقارتىق و بو حکملىرىنىڭ سىبىلر يىن سويلاتىمك تىوشىلىدىر؛ چونكە بو اشلىر آنلرنىڭ قىللىرىن تىرگىزىپ عقللر يىن طوغرىلاندىرر و قوۋە مېخىلەلر يىن ضبط ايتار، اشلىردە بىسىرنىلى و فكىرلى بولولرىنىڭ دائىرەسىن كىچىكلىتىر.

بو قىصللرنى شاگردلرگە اوگرتىو آنلرنىڭ باشلاوچى و اوقۇغان شاگرد بولولرىنە فاراب ايكى تورلى بولادىر. باشلاوچى شاگردلرگە معلم، قىصەنى بىر ايكى مرتبە سويلەر عبارەلر يىنە آلىشىدرو - و معنالر يىن كوڭلر يىنە اورناشىدرو ايچون لازم بولسە اوچ مرتبە سويلر. بو سويلەو قىصقە و آڭلار يىنە كورەگنە يىنگل عبارت بىرلن سوزنىڭ تورلى طرفىدىن آلوب آلوب قاراقارشى صوراشو و بىيان ايتو طرىقنچە بولورغە كىرگ.

صوگىرە قىصەنى بىر نىچە جىزلىرگە بولىپ بىر نىچە جىزنى بىك آفرىن آبروب آڭلانتوب آڭلانتوبىغىنە سويلەر، صوگىرە شول سويلەنگان جىزى حقىندە سوأل بىر وبىر تىركىبى نىمام بولغان عبارتلر بىرلن جواب بىرولرىن صورار. اگىر قاوشاب قالسىلر موضوع حقىندە تورلى سوأللر يىصاب ايسلر يىنە توشىرگە طرشور. اونودلغان نرسەلر يىن اويلاپ نابودە - و تابغان نرسەلر يىن تىعبىر ايتودە اوزلر يىن اوزلرى طوتوب غىرگە محتاج بولما - سولنر ايچون طوقتاب قالغان بىرلرندە تىلقىن ايتىماز. بىلكە نىچىكە اوزلرندىن بىيان ايتىدىرگە طرشور. قالغان

مىن بونلرنى، مېشار قىرداشلىرىمنى بىغرم جانوب آباومدىن، چىداسا آلەمى، يازدىم. اوفوچىم شىيد عفو ابدارسىز، دىب اويلىم.

ظىرف البشىرى - «اوست راخماقە».

پیداغوغیا (*)

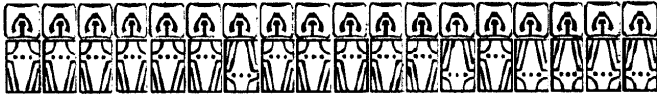
علم دىنى

الله تبارك و تعالى بندەلرنى طوغرى يولغە كوندىرر ايچون قرآن شرىفدە اولگى امتلرنىڭ و بىك كوب پىغمبىرلرنىڭ حاللر يىن بىيان ايتدى. بىرگە عقللر - مزنى طوغرىلاندىرر و احساسلر مزنى ياكارتوب امور دىنىنى قىدرنچە تىقدىر ايتار ايچون اوشىنداق اولگىلرنىڭ حاللرندىن اوز حاللر مزنى آڭلاب گوزل اعتبارلر حاصل ايلر ايچون آنلرنى اوگىر نومزدن چاره بوقدىر، دېمىش ايدىك. مذكور قىصلردىن ياشلىرگە اوگرتور ايچون صابىلاغان قىصلر م بونلردىر: دىنيانىڭ يارتلو روشى، آدم و حوا و آنلرنىڭ جىنتىن چىغولرى و آنلرنىڭ اىنكان اورنلرى، قابىل و ھابىل، نوح و طوفان - حام و سام و يافىث، ابراهيم و آنىڭ مکه گە ھجرت و بىت الحرامنى بىناسى، ذىبىق قىصەسى، نىرود و آنىڭ ھلاكى، عرب مستىر بىنەڭ آناسى اسماعىل، ايوب و يوسف، خىزر بىرلن موسى و ھارون بىرلن عجل قىصلرى، بنى اسرائىل نىڭ تىدە بولوى، داود و بىت المقدس نى بىناسى، سلىمان و بلىقىس قىصەسى، ذوالقرنىن قىصەسى، مرىم و عىسى و آنىڭ ولادىتى و پىغمبىرلىگى و معجزەلرى، اصحاب كىھف قىصەسى جاھلىت دەگى بىعض عربلرنىڭ حالى خصوصاً رسول الله نىڭ، طوغغان وقتىندەغى حاللىرى، رسول الله نىڭ ولادىتى و نىسبى، و بىعض آتا و بابالرىنىڭ حاللىرى، رسول الله نىڭ خىدىجەنى نىكاحلىنىدىن اولگى جاللىرى، وحى نىڭ باشلانوى و معجزەلرى، معراج قىصەسى،

(*) باشى كچىن سنە ۲۱ نچى عددە.

وبركاتنى سويلامك كيرك. اما تاريخده مشهور و مقدس شهرلر، مسجد و تاغلر كى شيلرنك رسلر ين ممكّن اولسه فوتوغراف برلن آلوب كورستمك كيرك.

احمدجان مصطفى

املا مسئلەسى

«شورا» مجوعه سينك ۱ نچى عددندە تل و املا حقندە بر مقاله يازميشيدم. ايمدى «يولوز» غزتهسى نك ۴۸۸ نچى نومبرندە شوگا قارشى بر مقاله باصلوب چيقدى. محرر افندى اوزينك مقاله سند، مينى ممكّن قدر اوروشودە و مقاله منى تزييف اينودە تصور ايتمه گان. اگرده يازلغان مقاله لرنك قيمتى آچولانودە اولسه بو مقاله اولبايك شېهه سز بر نچيلردن سانالاقچ در. مين «شورادە» يازديغم مقاله م ايچون «يولوز» دن رحمت ايشتميه چكمنى اول دن جزم ايدوب قويمش ايدم. چونكه «يولوز» هر وقت و هر مسئلە دە بولغان كيك املا حقندە دە خلقنى افراط و تفریط اسميله ايكيگه آيروب اوزى شولار آراسندە متوسط و معتدل بولوب قالغان ايدى. عبدالله حضرتلر كى بلا استننا ايشتو. لگانچه يازوچيلر افراط و ايسكى املانى يافلاوچيلر تفریط طرفندە اولوب بولارنك اورطاسندە متوسط اولان يالگىز بر مسلك و اردركه اول دە «يولوز» مسلكيدر، ديمشيدى. «يولوز» غزته سينك اوز حكيمنه كوره افراط و تفریط چيلرنى برده ياراتماوى و آلاغە فرصت چيقغان صاين بايلانوب طوروى معلوم در. طبيعى ميندە - تفریط چيلردن اولديغم ايچون - «يولوز» نك تنقيدندن قوطولمايه چق ايدم. فقط مين بتون عمرينى املای تركينى ضبط و اصلاح يوليزه فدا ايتكان بو محترم محررنك بويله مقاله منى تورليچه سؤ تاويل و اوزمنى تهديد ايتوينى كوتمى ايدم. بلكه عاجزانه يازديقلرمك آناك كى مسئلە دە متخصص ديه ظن ايتديكم ذاتلر طرفندن تحقيق و تحليل ايله بيطرفانه

جزلرنده هم قصه تمام بولغانچه شولای ايتار. اما اوقوغان زورراق شاگردلرگه بر طوتاشدن قصه نى بيگل عبارت و قصه جمله لر برلن گنه سويله ب چغار، بلنمه گان بات سوزلرى بولسه تفسير ايتار (مثلا و يعنى كى) عجزينه دلالت ايتە طورغان عبارتلر قاتوشدرماز (نيتهك بيان اولندى). صوگره قصه نك موضوعندن صوراشور، شاگردلر جواب بيررلر. بوندن صوگ شوغ ايچون يازلغان مطالعه كتابندن اوزينك قاتندە مطالعه قيلورغه قوشار. مطالعه وقتندە مخارج حرفنى رعايله رين درست مطالعه لرين ملاحظه ايتوب طورر. صوگره كتابنى يابوب قصه نى كوكلدن سويله رگه قوشار. بر زمانده بيك اوزون قصه دن كوب سؤ اللر ياصاماز، بلكه جسم و عقل قوتلرى يوكلى آلغانچه غنه ياصار. قصه نك ادبى حد لرين اوزلرندين بيان ايتدر، بو بيانده آنلرغه ياردم ايتمك ايچون آلدان بعض اشارتلر ياصار. آنلرنك آلدندن قصه نى اوزى سويلى بارماز؛ چونكه مقصود آنلرنك تللرين طورغزوب فكر لرينك دائرە سين كيك گايوتو و قوه مخيله لرين ضبط ايتودر. بونلر، اوزلرينك اويلا ب سويله شولرندن باشقه حاصل بولميدر. شاگردلرنك جواب بيرگان وقتندە معلم نك كوزلرى آغزلرندن چققان نرسه لرگه صاچى كى طوررغه تيوشليدر. شاگردلر طرفندن تارغو و زارلانو حاصل بولوب فائده سز قالماسونلر ايچون آنلرغه يومشاق سوز و خوش معامله كورساترگه كيرهك. مصر عزيزينك خانونى يوسف عليه السلام غه مراده قيلنغان كى ماده لردە كوب سؤ ال جواب ياصاماز غه كيرك. اكر بر قصه دە بر تورلى طائفه ذكر ايتولسه آنلرنك طورمشلرين، كيوملرين زمانلرنده قوللانغان بعض معيشت قوراللرين سويله ب بزناك بو زمانمزدە بولغانلرغه چاغشدرمق كيرك. بو اش آنلردە تفكر و انتقاد قوه لرين آرنديروب اخلاق و اعمال و احوالده يخشىنى ياماندىن فائده لىنى فائده سزدن مقبولنى مردوددن آيروملكه لرين اوسدره در. مذكور قوملرنك طورغان اورنلرين جغرافيا و خربطه لرى برلن كورستمك و برلرينك طبيعتينى

تنقید ایدلوین امید ایتە ایدم .

«یولدز» مینم مقاله منڭ مآسن فقط اوزینه هجومگه اوڭغای بر جهتکه گنه حصر قیلوب مقاله سینڭ باشندن آخرینه قدر شوڭا بایلانه. مینم اول مقاله منڭ مآلی بیک معلوم و آئی یازودن مقصدم ده بیک ظاهر . عبدالله الکچمیری افندی - یولدزده غسی مقاله سینی اوقوچیلر جمله سی شاهددرکه - املاده هیچ بر قاعده نڭ لزوم و اهمیتی یوق لغینی بیان ایتەش ایدی . مینده آنڭ شول فکرینی - هیچ بر موافق عقل و قابل تطبیق اولمادیغینی درمیان ایدرک - رد ایدم . وسوز مناسبتیل: هر بر یازو طانوجینڭ اوزینه مخصوص بر املا چیقاروب شوڭا ایله یازارغه و مکتب بالالارینه یازدرغه حق یوقلغینی سویلاب کیتدم . مین همانده شول فکرده ثابت من . مینم فکرمچه انسانلرنڭ املاده اولان حقوق تصرفلری محدود بولورغه تیوش . املاده غلو و سو استعمالده بولنوق بیوک بر جنایتدر . اگرده مین بتون ملتیم ایچون جنایت دیه اعتقاد ایتدیکم بر فکرنڭ ضرر و محذوراتن یازوب اعلان ایتوده حقسز ایسه م بویله حقسزلیقده بتون جهان محررلری ایله برابر اولدیغم ایچون مفتخر من . بولار آراسندن «یولدز» محرریده مستثنی توگل . مثلاً: بر کشی «معلم اول» نڭ بر نقطه سینه ده تیماینچه اوزینه مخصوص بر یاب «یاڭا الفبا» چیقارسه «یولدز» غزته سی شوڭا سکوت ایله کچومی ؟ .

«یولدز» عادی کشیلرنڭ آیرم آیرم نظام یازارغه غنه حق یوق اما هر کم اوزینه بر تورلی املا چیقارسه چیقارر آڭا هیچ کمنڭ قارش کیلورگه حق یوق، دی . کشینڭ اوزینه بر تورلی نظام یازارغه و املا چیقاررغه حق بولسه بولور . اما بر مملکت نڭ صنوف مختلفه و عناصر متنوعه سی اوستونک اجرای حکم و نفوذ این چک اساسی و عمومی قانون فقط برگنه تورلی بولورغه و شولایوق بر ملتنڭ املا سیده برگنه تورلی قواعد تحتند مضبوط بولورغه تیوش . بو مقصدغه ایریشو ایچونده هر کم اوز اختراعن بر یاق غه قویوب مشکوره بولسه ده بر قاعده گه سالغان

املانی قبولدن باشقه چاره یوق .

«یولدز» محرری املانی میخانچسکی نرسه لرگه قیاس قیلا . بو طوغروده هم یولدز فکرینه اشتراک ایتە آلمیز . چونکه بوندای صرف مادی اولان اسباب معیشت هیچ بر نظام و انحصار تحتند توگل . بر کشی «استه فنسون» نڭ اختراع ایتدیکی اوط آر باسینه اوطورمیچه اوز قولی ایله اشلاگان آغاچ آر باده اوطورده اختیارلی . شولایوق یورطلرنده همانده ایسکیچه شه م یاندروب طورغان کشیلرنی حکومت و اوزلرینڭ وجدانلری الکتریق و کیراسین یاغی ایله نکلیفی ایتمی . کشینڭ چایینی چایینیک ایله ایچوین صاموار ایله ایچویده عیبکه آلمی و هیچ کمنی عجبکه قالدردمی . اما املا بیک معین ، بر ملتکه مخصوص برگنه تورلی بولورغه تیوش بر نرسه در . حتی بوڭا بو کونده حکومتلرده مداخله ایتە . مثلاً بر روس مکتبده بر تورلی و ایکنچیسنده ایکنچی تورلی املا ایله اوتورغه حکومتنڭ اصلا مساعده سی یوق .

«یولدز» : «زامینغوف» اسپرانتو نلی ایجاد قیلدی . حق بار ایدیمی ؟ دیه در . اگرده : «دنیاده هیچ بر کشینڭ هیچ بر نرسه ایجاد ایتەرگه حق یوق» کبی بر دعواده بولنمش اولسه ایدم یولدنڭ بتون بو اعتراضلرینه اورن بولور و مینی سفسطه لی ایله اتهامی ده بیک یرنده توشار ایدی . لیکن مینم بویله بر دعواده بولنمادیغم «یولدز» نڭ اوزینه ده معلوم در .

«یولدز» مقاله سینڭ آخرنده بیک قزوب کیتوب مقاله منڭ منطق شریفنی بیان و مینی ئله نیندای طوتوب سلکولر ایله تهدید و «شورا» نڭ مینم مقاله مه اولان نظرینه تعجب ایتکاندنصوڭ : «ئلی بو مقاله شورانڭ اوز شیوه سینه اوزگارتلوب یازغان ، آنڭ اصلی نیچوک بولدی ایکن» دی . اگرده مقاله منڭ املا ، انشاء و شیوه - سنده اوزگارتلگان بیر بولسه ایدی ، «یولدز» غزته - سی بونی «شورا» اداره سندن کوروب یا که صوراشوب بلگاندر دیه ایدم ده قالور ایدم . فقط شیمدی یولدن محزرینڭ بر قدر جسارتینه تعجب و تحسین ایتو ایله برگه اوزمنڭ بر خاطرهنیده یازوب کیتهم .

ایدی. بوگما جواب اوله رق مصر عالمزندن بری «الرد علی هانوتو» عنواننده بر رساله یازوب ۱۳۱۸ تاریخده مصرده نشر قیلدی.

«اوشبو رساله ده رسول صلی الله علیه وسلم طرفندن طورسینا پاپاسارینه یازلمش بر مکتوب درج ایدلمشدر. مذکور مکتوبنی اوقومش ذاتلر آچیق بیلورارکه اسلام، قورال قوتی ایله دگل بلکه طبیعی صورته نشر اولنمشدر.»

«هجرتدن ۲ نچی ییلده حضرت علی فلمی ایله یازلمش بو عهد مبارک، اوشبو کونده «خانیه» ده «پرولیا» کلیسه سنده وایکنچی روایت کوره استانبولده خزینئ سلطانیه ده محفوظ ایدیکی روایت اولنور.»

«رسول اکرم طرفندن یازلمش مکتوب نه طرزده اولسه ده اولسون بز اهل اسلام ایچون قیمتی برشی اولدیغندن بو کونه قدر اوقوماش اسلام قارنداشلرمز اوقوب مشرف اولسونلر دیه «شورا» ده درج اولنسون ایچون یوللادم. بو مکتوبنی اوقومش آدملر بیلورارکه رسول اکرم هر بر ملت و هر بر قوم حقنده غایت ملایم معامله ده اولنمشدر.»

اوشبو مکتوب ایله آخوند جنابلری طرفندن یازلمش مکتوبنی ده اوقودق. بویله بر مکتوب حقنده صحاح ست و باشقه سنن کتابلرنده برشی مطالعه ایتدیکمز خاطر مزگه توشدایکندن باشقه، شاهد صفتی ایله یازلمش اصحاب اسملری دخی زیاده شبنده فال لومزغه سبب اولدی.

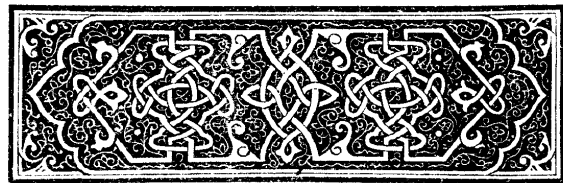
مکتوبنک آخرنده: «بو مکتوب رسول الله مسجدنک هجرتدن ایکنچی ییل محرم اوچونچی کون یازلدی» دیبولمش و شاهد اولان صحابه اسملری آراسنده ابو-الدرداء، ابوهریره، عباس بن عبدالمطلب، فضل بن العباس، عبدالله بن عمرو بن العاص اسملری وار. حالبوکه بونلرنک هیچ بری بو کونده رسمی صورته اصحاب زمره سینه کرماملر حتی کوبسی مدینه ده اولنلارلر ایدی. ایددی رسما صحابه و «مدینه» ده اولنلماش کیمسه لر شاهد ایدلمش مکتوبنک راستلغینه

شویله که بوندن ۴ ییل نلک قرانده طورغان چاغم ده «یولنز» غزته سینه نلله قایدن آلوب بر مقاله یاز-مشیدم. مقاله منی هادی افندی باشدن آیاق بر فات تریزه توب چیقندی. حقیقتاًده مینم بو مقاله «یولنز» کبک املا وانشاءغه سوک درجه ده دقت ایته طورغان بر غزته ده شول کوبنچه گنه باصلورلق توگل ایدی.

محرر افندی نک بو سوکفی سوزینه جسارتی شول واقعه نی ایسکه توشروب بولوی برده بعید توگل. لکن محرر افندی مینم سویه علمیه وقوه فلهیه منک هیانده شول نقطه ده ثابت قالوینی نه دن استدلال ایتدی ایکان؟ مین اوزمنی حاضرده محررلر صفینه قوییم و یازوچیلق ده «یولنز» محررلری صره سینه کره آله-غانمنی بله م، لکن اون سکرده بلنمه گان بیک کوب نرسه لرنک یکرمی ایکی باشک معلوم بو اوی برده عجب توگل.

ذیل: - «شورا» ده اولان مینم مقاله مه «یولنز» طرفندن قارشو یازلمش اعتراض، قسما «شورا» محررینه و قسما میکا عائد ایدی. ایشته مین بونک اوزمه عائد اولان قسمنه اوشبو جوابمنی یازوب «شورا» ده عینا درج ایتلوینی اوتندم.

جمال الدین ولیدی

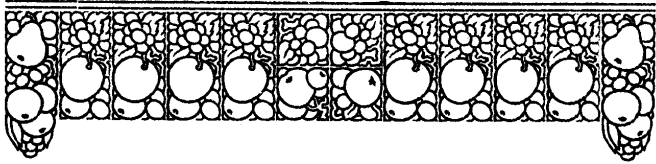

رسول اکرم مکتوبی حقنده

اورالسکی اوبلوستنده امام و آخوند، احمد فرید افندی شیروانوف جنابلرندن اوشبو مضمونده بر مکتوب آلدق:

«وقتيله فرانسه جمهوریتی نك خارجه ناظری اولان هانوتو، اسلام ضررینه نشر ایتدیکی رساله-سنده دین جلیل اسلامینک صرف هجومی بر دین اووب قورال قوتی ایله نشر اولدیغنی دعوی ایتدی،

شدتلی صورتده عهد و میثاق ایدلدیکی صوڭ
باشرون صورتده دشمنلرغه اعانت ایدوچیلرگه جزا
یرنده آرقالرینی سیپاب یبارلور اولسه بونڭ آخری
نیچوڭ اولور؟ ایشته اسلامه ورسول اکرم حضرتلرینه
دشمنلر طرفندن ایدلمش طعنلر بو کبی مادهلر حقنددر.

انسانلرڭ عقیده الهیهلرینه بر نظر.

رحمت الهیه عومیتی حقنده سرد اولمش همده عرض قیلنه چق
برهانلر مه بر علاوه صورتنده

در طریقت هر چه پیش سالک آید خیر اوست.
بر صراط مستقیم ای دل کسی گمراه نیست.

حافظ ارخصم خطا گفت نگیریم بر او
ور بحق گفت جدال با سخن حق نکنیم.

غلام آن کلماتم که آتش انگیزد
نه آب سرد زند در سخن با آتش تیز.

گرچه منزل بس خطر تا کست و مقصد نا پدید
هیچ راهی نیست که کانرا نیست پایان غم مخور

شو کون روسیه مسلمانلرینڭ احوال مدنیه سی
در جهسنه کوره اڭ مهم اعتبار قیلنه جق مسئلهلر-شبهه
یوق - مکتب مدرسه اصلاحلری، معارف یوللری،
اجتماعی همده سیاسی حاللر، اقتصادی کمیلر، ملی
ادبیات، ملی مطبوعات، ملی لسان، یازو قاعدهلری
کبی مسئلهلردر. شو مسئلهلر یالکزر روسیه مسلمان
لری ایچون گنه دگل، بلکه عموم عالم اسلامیت
ایچونده غایت مهم مسئلهلردر. هر کس بونی بیلور.
بنده شو حقیقتی اڭلارم.

لیکن مهم مسئلهلرڭ اهمیت، گمان ایدرم، دیگر
مسئلهلرڭ هیچ برینی اهمیت در جهسندن عزل اینمز.
اهمیت میداننده طارلق یوقدر. بر مسئله اهم ایسه
او بری لا اقل مهم اولابیلور. بر ملتڭ حاجتلی

نیچوڭ ایمان ایدلنور؟

بو وقتده تاریخ هجری استعمال ایدامکنده ده
شبهه وار (زیرا کوبراک مؤرخلر تاریخ، حضرت عمر
زماننده باشلاندی دیورلر).

هر نه قدر بو مکتوبنی - باشقه امثالی قیلاندن -
مصنوع، دیورگه جسارتمز یتماسه ده معروف نقل
طریقلری ایله ایرشما دیکی سببندن ثبوتنده ترددمز
اولدی و اوشبو سببندن ده «شورا» اوقوچیلرینه رسول
الله مکتوبی اولوق صفتی ایله عرض قیلورغه قدرتمز
یتمادی.

مصر عالمینڭ رساله سینی کورمادک، بو مکتوب
خبرینی نه یردن آلمش ونه کبی بر سند ایله ذکر
ایتمشدنر عجب!

اسلام دینینڭ فضیلتنی ورسول الله نڭ هر تورلی
ملتلرگه کوسترمش شفقت و مرحمتینی اثبات ایتماک
ایچون کتب سته و مسندلرده اولان مکتوبلرندن وراست
یوللر ایله کوچرلوب کلمکده اولان معامله لرنن آڭلا-
مق ممکند. حاجت کیمسهلر ایچون بو کتابلر هر
یرده واردر.

اسلامه طعن ایدوچیلرینڭ اکثری حقیقت اعتقاد-
لری ایله دگل بلکه عموم اهل اسلامه اولان جهالتدن
استفاده ایتماک طریق ایله طعن ایدرلر. بو کونده
اڭ مدنیتهلی و اڭ منتظم اولنه چغی دعوی ایدلمش
آمریقا و آوروپا دولتلرنده فوق العاده محافظه، یا که
اداره عرفیه اعلان ایدلمش وقتلر اولنور. ایشته بو
کبی کونلرده اڭ شدتلی تدبیرلر اجرا قیلنور، عمومی
مصلحتنی رعایت یوزندن مرحمت و شفقت قاعدلری -
موقت اوله رق - بر طرف ایدلنوب طولور. بو شی
هیچ عیب دگل بلکه تیوشلی بر نظام سانالور. ایمدی
بو کونده و اڭ مدنیتهلی ملتلر قاشنده عیب و قصور
سانالامش شیلر، بدویت اورتاسنده و بدویتدن یڭی
باشلانمش بر حکومت ایچنده نه ایچون عیب عد
اولنسون؟ حالبوکه رسول اکرم طرفندن شدتلی تد-
بیرلر ایدلمش واقعهلر بو کبی فوق العاده محافظه تحتنه
ویا که حرب نظاملرینه تابع طوتلمش وقتلرغه مخصوصدر.

مقاله سنه اهمیت و بیرونده، ملتی حس تمیزدن تماماً عاریدیر گمان آیدنلرک تنبیهلرینه - یاخود «اسلام هر شیدن عالیدر؛ فقط اهل اسلام هر شیدن! (دوندر) کبی سوزاره جسارت ایدر ادیبلرک صدالرینه قولاق و بیرویر ایدم.

لکن بیلورم: نجات عمومییه مسئلهسی عالم اسلامیت ایچون حیات نقطه سندن بر قدر اهمیت وار مسئله لردنیز. او مسئله یی شمدی میدان آتمق اشی قویروغندن باشلامق دگل، بلکه اشی الک باشندن الک اساسندن باشلامق اولور. انسانک حس حرکتی قلبیه دماغیله در، انسانیتیه نظری ده عقیده ایمانیه سیله در. اویله ایسه، همه عالم انسانیتیه گوزل بر نظری، استقبالی جهتنده گوزل بر امید ویره بیلور بر مسئله هیچ بر صورتله ضرر ویره مز، او مسئله نك وقتی همان کلمه مش دیمک تدبیری ده اعتباری البته لازم بر تدبیر اولاماز. ایندی کله یك انسانلرک عقیده الهیهلرینه نظر مسئله سنه:

انسانک هر حالی - سنت الهیه حکمیله - ابتدا دانه (اورلق) حالنده بولنوب، صوکره یاواش یاواش کمالنه ایرشور. هر حالک بر طفولیت دوری، برده کمال دوری وارد. ایکی آراده، یالکیز بر الله بیلور، نه قدر تحولات وجوده کاور، نه قدر عصرلر اوزار.

هر حال اویله اولور ایسه، انسانک عقلنده «اهتدا» حالی ده - یعنی افکار علمییه سنده هم ده عقیده الهیه سنده حقیقته وصول حالی ده البته اویله اولور. انسان عقیده الهیه سنده دور طفولیت دن دور حقیقته طوغری حرکت ایدر ایکن، الله بیلور، نه قدر ونصل اعتقادلری کچرکیدر! لکن انسانک او حرکتلری، غایت آفرینقله او تقدملری هر حال ده صراط مستقیم اوزرنده طوغری هم ده صحیح بر حرکت اولور. بر فردک عقلی صیقل حالندن حکیمک کمالنه نصل استقامت اوزرنده حرکت ایدر ایسه، تمام انسانیتک عقلی ده طفولیت عقیده سندن

قصورلری نه قدر کوب اولور ایسه، او ملت ایچون مهم مسئله لرده او قدر کوب اولور. «شو مهم مسئله وار ایکن، براق او مسئله یی!» دیمک، بنم فکرم چه، او قدر موافق بر ارشاد اولاماز. مهم مسئله لرک بریله زید، بریله بکر، دیگر بریله ده دیگر بر آدم اشتغال ایدر ایسه، احتمال، ده گوزل اولور.

بر فردک حیاتنده او فردک احوال روحیهسی الک مهم الک جدی روللری اوینار ایسه، البته، ملنک حیاتنده، عموماً احوال مدنییه سنده او ملنک احوال روحیهسی ده زباده مهم روللری اوینار. گمان ایدرم: ملنلرک افکار ایمانییهسی تاریخ انسانیت ده غایت بیوک اثرلر براقمشدر: خرافات اعتقادییه مدنیته حرکتلرینه غایت بیوک سکنه لر ویره مش میدر؟ دیانت ایله مدنیته آراسنده او قدر اوزون مدتلر دوام ایده - کلمش محاربه لر هپ افکار ایمانییه ثمرهسی دگلمیدر؟ ملنلرک برینی دیگرینه اوت ایله صو کبی، دشمن ایدن شی - ایمان اسمیله کوکللرده طامورلاشمش نظر دگلمیدر؟ انسانی خیراشارلرده شورلرده سوق ایدن هم ده خیرندن ده شردن ده منع ایدن عقیدهسی دگلمیدر؟

عقیده لره شو نقطه دن نظرم جهتیله بن عقیده اسلامییه اهمیت ایتمش ایسه، دیگرلر سیاسی اجتماعی ملی مسئله لرله اشتغال ایدرلر ایکن بن «شورا» ستونلرنده علمی اعتقادی بر مسئله تفصیلاتیله اوغراشور ایسه، گمان ایدرم، بنم سعیم عبث اولاماز؛ ملنلرک ترقیاتنه سکنه ویره بیلور درجه ده ضررده ویره؛ بلکه عموم عالم انسانیتیه حسن نظری اشتغال جهتندن احتمال ملنلرک فائده لر ویرور.

درست، «نجات عمومییه» مسئلهسی «اوصاف عینی زائدمی؟» «علت احتیاج امکانی حدوشمی؟» کبی حیات ده اهمیت یوق - یاخود «علی می افضل عثمانی؟» کبی حیات انسانیه ده ضروری وار مسئله اولسه ایدی، او وقت بن، «واویلا!» باغیرانلرک فریادلرینه - «دها مهم مسئله لر وارد! براق او مسئله گئی!» کبی سوزارله تدبیر فلسفهسی صانار مرشدلرک ارشادلرینه یا ایسه اوزینک بر ایکی

ثابت اولور. شو معنی ایله هر بر عقیده الهیه حقیقی فروع فقهیه حقیقی کبی لازم اولوب کلور. زیرا بنده دن خفیف بر عذر وجودیله خفیف بر تکلیف ساقط اولور ایسه، بیوک بر عذرک وجودیله دها بیوک بر تکلیفک سقوطی البته حکمت اقتضاسیدر. اوفاق عذرلر ایله اوفاق شیلری اسقاط ایدن شریعت، بیوک عذرلر ایله بیوک هم آغیر شیلری اسقاط ایتمزسه، اوتقیدرده شرع شریفک اهمیتی فالماز، وضع شریعت ده غایت بیوک بر مناسبت سزک یوز کوسرور.

دنیا ده انسان ایچون تحیر کبی بیوک بر حرج اولماز. حقائقی طلب بولنده عقل انسان ایچون تحیر کبی هر وقت واقع اولور بر حالت ده بولنماز. تحیر عقل انسان ایچون ائک آغیر هم ده ائک چوق واقع اولور ائک بیوک بر حرج در.

بونک اوزرینه انسانک عقلنه طاری اولور آفتلر بلیه لر وجودینه طاری اولور آفتلردن دها زیاده در دها دواملی در. انسانک وجودی انسانک عقلندن دها زیاده سرعتله کمالنه واصل اولور. اما کمالنه واصل اولمامق بلیه سی انسانک عقلنه غایت کثرتله عارض اولور. بناء علیه، آصافلق کبی آفتلر تکالیف شرعیه سقوطنه سبب قیلنیش ایسه، «کمالنه واصل اولمامق» کبی طبیعی هم ده دائمی بر آفت عقلیه «اهتدا ایسه» مه مک» - «متحیر اولوب قالهق» کبی ائک عمومی بر حرجک سقوطنه البته نظر شریعت ده بیوک بر سبب اولور.

نتیجه ده: حقائقه اهتدا بولنده حرکت ایدر ایکن انسانک عقلی ناقص یا خلاف واقع اعتقادلر ده بولنور ایسه، بونک ایچون انسان عندالله مؤاخذ اولماز. شو مسئله ده عالم انسانیت بر انسان کبیدر. عالم انسانیت ده ظاهر اولمش ملیتلر دیانتلر - نظر ایدر ایکن انسانک عقلندن کلوب کنمش اعتقادلر کبیدر. نظر بولنده بر انسانک قصورلری، شبهه یوق، معفودر. انسانیت عالمنده ظاهر اولمش دیانتلرک ده عقیده الهیه ده قصورلری البته بوکا کوره معفو اولور. بن عالم انسانیت ده کلوب کنمش یا خود شو

حقیقت عقیده سنه او یله استقامت اوزرنده حرکت هم تقدم ایدر.

شوسنت الهیه یی قرآن کریمک متعدد آیتلری ده تأیید ایدر:

(۱) هود سوره سنده (۵۶) نچی آیت کریمه ده قرآن کریم دیمش: «انی توکلت علی الله ربی وربکم، ما من دابة الا هو آخذ بناصيتها. ان ربی علی صراط مستقیم».

شو آیت کریمه حکمنه، شبهه یوق، هر بر انسان داخلدر. هر بر انسانک ناصیه سی صراط مستقیم ده اولان مولاسنک قبضه اقتدارنه اولور ایسه، بالضروره هر بر انسان صراط مستقیم ده اولور. یعنی عقیده ده دور طفولیت دن دور حقیقه حرکت ایدر ایکن هر بر انسان طوغری بولدن کیدر. او یول حکمت الهیه اقتضاسیلر انسانلره طبیعی تدریجی صورتک حرکت ایتمک ایچون رسم اولنمشدر. بناء علیه دور طفولیت ایله دور حقیقت آراسنده وار اعتقادلرک هیچ بر یله انسان مؤاخذه قیلنماق لازمدر.

(۲) «لیس علی الاعمی حرج ولا علی الاعرج حرج ولا علی المریض حرج». نور سوره سیله فتح سوره سنده شو آیت کریمه نازل اولوب، مونى من حیث المعنى تأیید ایدر آیتلر قرآن کریمه بر قاچ سوره ده نازل اولمشدر. انسانلرک حالنه قرآن کریمک عرفنه کوره، ملا حظه ایده یک: «حرج» ک معناسی نه در؟

صوفورلق آصافلق خسته لک کبی اعدار بدنیه حسبیلر مسجد و ارمق جهاده کتمک کبی آسان اشلر، «حرج» اولور ملا حظه سیله شرع شریفک مسامحه سنه بناء، انسانلردن ساقط اولور ایسه، حقائقه اهتدا کبی انسانیت عقلنه نسبتله غایت آغیر اشلر البته بلا شبهه نظر شریعت ده حرج اعتبار قیلنوب، عقیده الهیه بابنده همه قصورلار شرع شریفک مسامحه سیله معفو قیلنور. اصول دین فروع دین ایله بر حکم ده اولوب، فروع فقهیه ده شرع شریف طرفندن بدل اولنیش اقرار علی طریق الاولویه اصول دین ده ده

تعلیم ایدن بولنمش ایسه، یاخود او حقیقتی انسانلار اوزاری بولمشلار ایسه، نیلره احتیاج قالورمی؟ «بینات قیامی سوکونده انسانلر «بغی» ایتمشلر» سوزینک معناسی نهدر؟

بغی ایتمک نهدن کادی، کیم دن اولدی؟ نیلردن قبل، بغی اولمایوب، نیلرک ورودی سوکونده عالم انسانیت ده بغی حاصل اولمش ایسه، او تقدیرده حکمت الهیه اقتضاسنک تما، عکسی، اراده الهیه خلافنه اولارق، واقع اولمش اولمایورمی؟ «ایمان ایدنلری الله هدایت ایتدی» سوزینک معناسی نهدر؟

ایمان برکسیله حاصل اولاق حقیقت نصل شیدر؟ شو یله سواللر ساعتارجه بنی مشغول ایدر. جوابارینک تفسیرلرده بولنماق جهتی بنی دیگر بوللره سوق ایدر. کیدرم، او جواباری قرآن کریمک او- زندن طالب ایدرم، اقتدارم قدر جوابلر بولورم؛ شاد اولورم؛ فوق العاده ممنونیم بکا بر قدر جسارت ویرور. بولنمش جوابلری هم ده خصوصی فکرلرمی عرض ایدرم دیگرلره. رغبت ایدن محترم ذوات مطالعه ایدر، مدرسه طلبه لری قرآن کریم مطالعه سنه عادت ایدر. بزم الک مهم طلبم زده طلبه لریک اللرینه قرآن کریمی ویروب، طلبه لری شروح و حواشی فل- را کلق لارندن خلاص ایتمکدر.

(۳) هر بر عقیدد الهیه حقیقته بنم اوچنجهی دلیلم نبی محترم ابراهیم علیه السلام حضرتلرینک الانعام سورهنده (۷۵) دن (۷۹) ه قدر بش آیت کریمه ده ذکر اولنمش قصه لریدر.

شو بشدن!

«و كذلك نرى ابراهيم مأكوت السماوات والارض وليكون من المؤمنین» (۷۵)

«فلما جن عليه الليل رأى كوكباً قال هذا ربي . فلما اهل قال لا احب الآفلین .» (۷۶)

«فلما رأى القمر بازغاً قال هذا ربي . فلما اهل قال لئن لم يهدنى ربى لا كونن من القوم الضالین .» (۷۷)

«فلما رأى الشمس بازغة قال هذا ربي هذا الكبر .»

کونه قدر قالمش ملتله اجمال کوزیله نظر ایدر ایسه، فکره هر دفعه ده «کان الناس امة واحدة . فبعث الله النبیین مبشرین و مندرین، و انزل معهم الکتاب بالحق لیحکم بین الناس فیما اختلفوا فیه . وما اختلف فیه الا الذین اوتوه من بعد ما جاءتهم البینات بغیاً بینهم . فهدى الله الذین آمنوا ما اختلفوا فیه من الحق باذنه . والله یهدى من یشاء الى صراط مستقیم .» (البقره - ۲۱۳) آیت کریمه سی خطور ایدر. کیدرم، تفسیرلری آفتارورم، قناعت ویره بیلجک بر علمی بیان هیچ برنده بولامام . تعیر بلیه سی قلبمی ده عقلمی ده استیلا ایدر. اوافق شیلره قناعت ایدوب، بویله بیوک بر آیت کریمه تفسیرینه جسارت ایدر اهل کلامک حالته تعجبم زیاده اولور. تاریخ انسانیت تاریخ ادیان ایله گنه تفسیر قیلنه بیلور بر آیتی بالککز وجه لفظیه ایله شرح ایدر اهل تفسیرک سوزلرینی بالضروره غایت اوافق جوابار اولورم .

شو حالک تاثیریل، هم ده تفسیرلری آفتارمق دن کلمش تعبیری ملاللری ازاله ایتمک امیدیل، توجیه ایدرم کوزمی عرش اجابت اولان سمایه، طوتونورم ملاحظه ایتیمه :

«همه انسانلر بر امت ایدی .» سوزینک معنا-

سی نهدر؟

«آزغلق ایمان سزلی خصوصنده بر امت ایدیلر» معناسنده اولاماز. زیرا انسانلرک الک اولگی آنالری آدم بیوک بر نبی اولوب بالالرینه الک ابتدا بر حق دینی تعلیم ایتمش ایدی .

«ایمان، اهتدا خصوصنده بر امت ایدیلر» معنا-

سنده ده اولاماز. زیرا اهتدا یولند، اولمش انسانلره نیلر کوندورمی بر داعی یوقدر. فی الاصل مهتدی اولمش انسانلره نبی کوندروب اختلاف بلیه سی چبقار- مقده البته حکمت الهیهیه او قدر موافق دگلدر .

«حق ده اختلاف ایتدیلر» سوزینک معناسی نهدر؟

اختلاف ایدر ایکن حق میدان ده وار ایدی می؟

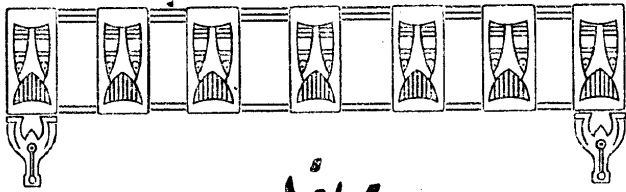
اولمش ایسه، او حق نهدن عبارت ایدی؟

نیلردن قبل او حقیقتی انسانلره کیم تعلیم ایتدی؟

دورتنچى حال كامش ايسه، انسانيتك ده وحشيت حالندن
اك عالي ايمان سواوى حالنه كلنجه كچمش اعتقادلىرى
على طريق الاولويه ابراهيمك حالى كى اولور. زيرا
اك بيوك بر نبى حقنده، قرآن كريمك اقراريله، جائز
اولمش حاللر البته هر بر انسان ايچون ده جائز اولور.
شو دفعه سفر. مجبوريتيله سوزمى شورأ ده قطع
ايدرم ده، انشاء الله، كله چك عدد «شورأ» ده مسئله ي
شايد تفصيلاتيله عرض ايدرم.

وما خاب ذوجد اذا هو حسبلا

موسى بيگييف .

زيه علم

بر فرانسوزنك بالالر تريبه سى

(ترجمه)

موسيو ژورژ بر فرانسوز عائله سينك اك الوغ
ياشايسى اولوب اوچ اوغلى وايكى قزى ايلان برگه
اون - اون بيش بولمه لى بر اوينك ايچنده مسعود
وراقت ياشيلر ايدى. اوغللرينك ييدى اير بالا
لرى ايله ايكى قزينك اوچ اير، ايكى قز بالالرى
ايونك ايچنده چر - چر كيلوب اويناب يورگانلرن
هر كون كوره ايدى.

موسيوي ژورژ بالالرنك الوغ آنالرى همك برنچى
معلم و مربيلرى ايدى. آنلرنى سويه، آنلر ايله
برگه وقت كيچره آنلر ايله كوله هم بالالر كى برگه
اوينى ايدى. «هر نرسه دن تلك صاغلق، سلامتك
كرك» سوزينه فوق العاده رعايه ايدى، بالالرنك
باشلاب اوگره نه چكلرى نرسه نك باشلاب آلاچقنرى
تريبه نك كيله چكده بيك زور تاثيرى بولاچقنى بلگا.
نكه هر وقت اويلا ب، فكرلر يورى واوز اوزينه

فلما افلت قال يا قوم انى برى مما تشركون. «(۸۸).
«انى وجهت وجهى للذى فطرنى السماوات
والارض. وما انا من المشركين.» (۸۹)
اولنگى آيت كريمه ده الله رب العالمين حضرتلىرى
ديمش: «كوكلك آيتلر بى بز ابراهيمه كوستردك،
كورسون ده يقين حاصل ايتسون ايچون»
الله جل جلاله حضرتلىرى آيتلىرى كوسترمش،
ابراهيم عليه السلام او آيتلىرى كورمش. كوكلك يير
لرك آيتلر بى كوردكن صوك، قرآن كريمك بياننه
كوره، ابراهيم عليه السلام على التدرج اوچ حالى
كچمش ده، عاقبت، عقيدته الهيه نك كمالى اولان دورتنچى
حاله كامش: برنچى حال: يولدوزلردن بر بى، تون
قارا كلغنده كورمش ده «شودر بنم ربم!» ديمش.
ايكنچى حال: نورى زياده رك قمرى كورمش ده «شو
در بنم ربم!» ديمش.

شو ايكنچى حالك بياننده ملاحظه قيلنه چق ايكى
شى وارد: (۱) قرآن كريم شو حالى بيان ايدر ايكن
«فلما جن عليه الليل» كى قارا كلق زماننه دلالت ايدر
بر جمله يي ذكر ايتمه مش. نيچون؟ - بنم گمانم چه او
ايكنچى حالده عقلك قارا نكلق دن بر قدر نجاتنه اشاره
ايچون. (۲) قرآن كريم «فلما افل قال لئن لم يهدنى
ربى لا كونن من القوم الضالين» جمله بليغه سيله ايكنچى
حالده عقل ابراهيم ده طلبك نشاطك زياده لنمش ايدگنه
ارشاد ايتمشدر. يعنى جهل قارا كلغندن بر قدر نجات
بولمش عقلك، حقيقتى طلب يولنده، نشاطى رغبتى ده
زياده اولور.

اوچنچى حال: ده بيوك ده زياده نورلى قوياشى
كورمش ده، «يوق! بنم ربم شودر؛ اولنگى ايكى سى
دگلدنر. شو - ده بيوك دگلمى؟» ديمش.

دورتنچى حال: ابراهيمك عقلى اوچنچى درجه دنده
يوقارى چيغوب، «انى وجهت وجهى للذى فطر السماوات
والارض!» ديمش ده عقيدته الهيه نك كمالنه واصل
اولمش.

ابراهيم عليه السلام صبى لك حالندن نبوت حالنه
كلنجه او اوچ حالى كچوب عقيدته الهيه كمالى اولان

آزلا بئنه معلومات فنيه ده بيرر ايدم . ايندى نى بولسه اول بولدى ، اول زمانلر اوتوب كيتدى . حاضر ايندى سوزلرمنى طكلا تور ايچون بر چاره تابارغه كرك . موسيو ژورژنىڭ اوبلاب يورگان نرسه لرى شوندىن عبارت ايدى . ئلكده بالالرنى اويونغه آرئق در جده ابيهلشدرگانگه كوره حاضر ايندى آنلرنى اويوندىن توقتاتى در ايدى .

بالالرده اوسدى ، اڭ كچكهنه سى ده آلتى ياشينه كيدى . هوالر صالقون بولغانغه باغچهغه چقى باشلا . ديلر ايندى . حاضر بالقونده بر برسین قوشوب ، اويناب يوريلر . موسيو ژورژ بونلرنىڭ اويونلرین كيفسزلنوبكنه قاراب يورى ، اويوندىن بيزدرر ايچون كوكلندن همان چارهلر ازليدر ايدى .

موسيو ژورژ اويلا نوب بورگان چاغنه آستقى قاندىن بر تاوش ايشيدلى ؛ بالالر بارسیده توبان توشوب كيتيديلر . موسيو ژورژده آرئلرنىن توشدى ؛ كچكهنه بولمه نىڭ ياننده جيولغان آدملرنى كوردى ، بالا لرده بولمه نىڭ ترزه سندن ياتوب قاراب تورالر ، همه سنده بر قورقو علامتى بار ايدى . بولمه گه ياقنلاشقان زمانده بالالرنىڭ برسى كيلوب موسيو ژورژغه قوچا فلاندى . قورقنغان طاوش ايله آفرنگه :

— : مين قورقام ، قاراسه كزچى نى بولغانلر ! ديدى .

موسيو ژورژ بىك آشغوب بولمه گه كردى . ژوزهفين ايله ماريه نىڭ هوشسز ، جانسز كى بر حالده ياتقانلرين كوروب :

— : هواسزلىق ! ديب فچقردى .

تره زهدن بو حالنى كوروب ، در ، در ايدوب فالتراب تورغان بالالر آراسندن اڭ زورسى كيلوب . قورقنغان فالتراغان تاوش ايله موسيو ژورژغه :

— : هواسزلىقى ؟ نيقدر قورقنچلى نرسه ايكان ! بيچاره ژوزهفين ، بختسز ماريه ! ئولديلمى ئلله ؟ ديدى .

موسيو ژورژنىڭ بتون ايلنه سېن چولغاب آلقان بالالر بارسى بر آغزىن :

آيته ايدى : « مينم بو بالالرغه بيره تورغان معلوماتم بىك از بولاچقدر . چونكه قارتايدم ، اولم ياقينلا . شدى . بو قالغان آز عمرمدن استفاده ايدر ايچون بالالرغه اڭ كيركلى بولغان وظائفى حياتيه دن معلومات بيررگه كرك ؛ چونكه بالالرغه وظائفى حياتيه نى اوگره تمك ، اوز اورلرنىن حفظ صحت چاره لرينى ازلس تابارغه اوگرتو ديمكدر . فن ترقى ايتنه و بلنمگان نرسه لرميدانغه چيغا ؛ لىكن ميدانغه چىغان نرسه لرنى اوگره نوچيلر ايسه بىك از بولادر ، فنى نرسه لرنى بو آچق ذهنايى بالالرغه نيچون اوگرتمازگه ؟ بالالر بىزنىڭ سوزلرمرگه ابيهره لر ، كيله چكده آنلرده بىزنىڭ كى سوز سويلرلر . مادامكه بالالر بىزگه تفلند ايدرگه مجبورلر ، الوغلرنىڭ آنلرغه سويلى تورغان سوزلرى بىخشى وعافلانه سوزلر بولورغه كرك . خلقلر آغزىن « بالالر اويىچاقلرنى بىك ياراتالر » ديگان سوز هر وقت ايشيدلوب تورادر . درست بالالر اويىچاقلرنى بىك ياراتالر ! بيچاره بالا ! كوزينه كورنگان نرسه لرنى آيرا باشلارغه مقتدر بولغان زمانده كوزينه اڭ ئلك كورنه تورغان نرسه ، آناسينىڭ بابا . سينىڭ ساتوب آلوب بيرگانلرى بر « قورچاق » بولا در . بالا قورچاقغه قارى قارى اوسه ، بارا طورغاچ قورچاق سويه تورغان بر حس حاصل بولا . بالاننىڭ قولينه « اويىچاق » ديب بيرلگان نرسه قورچاق بولمىچه « كتاب » بولسه ، اولك بالا ايچون بر اويىچاق بولمازى ؟ چونكه اويىچاقنى اوزى بلمى : بلكه بونلرنى آتا آناسندن ياكه محله بالالرنىن اوگره نه . در (۱) . مونه مين ئلكده بونلرنى بىخشىلاب توشو . ندم ، آكلامادم ، بالالرنىده شول روشچه تريبه ايتنه باشلامدم ؛ شوگا كوره بو كون سوزلرمنى ده طكلا تا آلمين . اگرده بالالر يا سويلى باشلاغان چاقلرنده « سىگما ماتور ، تهنى اويىچاق آلوب بيرورمن » ديب ايتنسم بيرده « سىگما بىك ماتور بر كتاب آلوب بيرورمن » ديگان بولسه ايدم ، اويىچاق ايچون حاصل بولغان آرزو كتاب ايچون حاصل بولغان بولور ايدى ، اول چاغنده سوزلرمنى ده آكلانور ، آزلاب

دن بوغولوب ئولەر. بزنك كوزلرمزگه كورنمى نور. غان بر نرسه بار؛ اول نرسه بيزنك بتون ايلنه سين فاپلاغان؛ فايده غنه بوش يير تابسه آنده كرگان. اول « هوا » بولادر. بالقلر صو ايچنده نيچوك ياشيلر، آدملر هم حيوانلرده هوا ايچنده شولاي ياشيلر. بالقلر نيچوك صودن چقاچده ئولەر، آدملرده هوا سز بيرده فالسه لر شولاي ئولەر. قوللرگزنى كوكرك لرگزگه قويگز! قاربيق نى اشلى ايكان؟

بالالر بارسى بردن قوللر كوكره كلرينه فويد. يلرده: « صوغا، سلكنه! » ديب بردن فچقرديلر. موسيو ژورژ سوزندن طوقتامادى و ديدى: « مونه بالالر اول صوغو، اول سلكنو دنياده ياشامق ايچون اك كرکلى بر نرسه در، اول حرکته گه تنفس - صولو آلو ديب ايتوله در. كوكركلرمز هر فالقان چاغنده ئليگى بز كورمى تورغان هوا كوكركلرمزنى ايچنده گى اوپكه لرگه كره در. كوكركلرمز اچكه باتقان چاغنده تهنزده حاصل بولغان زهرلى هوا طشفه چغادر. بوندن يوز يكرمى يللر ئلك تنفس نك نيدن عبارت ايكانينى هيچ بر آدم بلمى ايدى. اول زمانده صولش آلوب، صولش بيرو، بدنهنزده گى فاننى صوتو ايچون ديب بيله لر ايدى. شوگا كوره آدملر ئلله نيقدر هلاكتلر اوتكارديلر! بيچاره آدملر « هواسزاق » قربانى بولوب كيتديلر! صوگره هاروى اسملى بر كشى كيچه كوندز اويلا ب تيكشروب، بدنهنزده گى فاننك بر تورليسى قزل، بر تورليسى قارا بولغانغينى، بو ايكى تورلى فاننك هر برسى اوزلرينه مخصوص نامورلرده يور و گانلگينى طابدى. طامورلر نرسه لر، بيله ميسز؟ الله تعالى نك قدرتى ايله تيريدن ياصالغان قايسى فالون، قايسى نچكه كوگار چين ايچه گى كى طروبالردن عبا رتدر. بو طامورلر بدنهنزنى هر طرفينه جايلاگانلر؛ قولمز ياكه آياغمز كيسلگان چاغنده چغغان تانده شول طامورلردن چيغادر. كوكره گمز ايچنده گى يوره ك ايكيگه بولنه؛ برسى اولك يوره ك، برسى صول يوره ك ديوب آنالادر. ئنه هاروى اولك طرفه غى يوره كنك قانى فالون بر طامر ايله اوپكه لرگه بارغانين، اوپكه

« انشاء الله ئولمگانلردر ئلى! » ديب فچقرديلر. ژوزه فين ايله ماريه بو كيچه اشلرينى ايرته بترگانگه كوره كچكنه بولمه گه كروب، بر نيچه كوندن بيرلى آرزو ايدوب يورگانلرى « شاخ مات » اوينينى اوينى باشلاغانلر ايدى. بولمه بيك كچكنه، ايكى كشىدن باشقه ينه بر لامپه يانا، هوا صالحون بولغانغه طوب طولى بر ما كفال كومرده يانوب طورا، استيناده غى تيشك يارق بارسى كلغدايله يابشدريلوب قاپلانغان، هوا كررك كچكنه گنه تيشكده فالمغان ايدى. بو ايكى فزچق بولمه ده گى هوانى صولى صولى زهرلگانلر، صوگره زهرلى هوانى صولى باشلاغانلر؛ باشلارى اغره يوره كلرى صوغا باشلاغاننى سيزسه لرده، بيك اخلاص قويوب اوينانغانغه سببى تيكشره آلمغانلر؛ بولمه نى قاراب چغارغه وقتلرى بولمى فالغان. شولاي ايدوب هواده مولد الحموضه تمام بتكان، گل حامض فعم گنه فالغان، شوگا كوره قزلر جانسز كى فالغانلر ايكن.

موسيو ژورژ بولمه گه كرر، كرماز اشنى آكلا دى، خدمتكارلرگه نيچوك ايدوب دارولرغه كررك. لگين توشوندرديده بولمه دن چقدى. بالالرده موسيو ژورژدن فالماديلر، بتون اطرافنى چولغاب آلوب بوندى قورقنچلى حالگه سبب بولغان « هواسزاق » نك نيدن عبارت بولغانينى صوراديلر. موسيو ژورژ ده باشقه آتا آنالر كى « سزنك عقلگز يتمى، سز آكلاميسز » ديوب جواب قايتارمادى، بلكه شادلا نوب ديدى:

— ايدگز، زالغه چغكز! لكن سوزلرمنى
بخشيلاب طكلارسمى؟
بارسى بردن — : طكلارمز، طكلارمز!!
ديديلر؛ زالغه چقديلر.

بر آزدن صوك موسيو ژورژنى ايلنه سنه تزلد. يلر؛ تيكگنه طكلاب توررغه ديب بر برسينه بالالر غه مخصوص اشارتلر بيرشديلر. موسيو ژورژ اوشبو روشقه سوزگه كرشدى: بالالرم! يازا اوقى بله گانلر، زورلر سوزن طكلامغانلر مونه شولاي « هواسزاق »

چققان بونى قايتاندىن تىنفس ايدوب ياشامق مكن توگملىگىن
 آڭلاغانلار. لىكن اول وقت كره ارضنى آلتىمش
 كيلومېترە يوقارىغە قىدر چولغاب آلتان هو انڭ نىدىن
 عبارت ايكانىن بلمگانار؛ شوڭا كوره يابىق بىردە ئولوگە
 سىبب بولغان نچار هو انڭ نرسە بولغانىن آڭلاماغانلار.
 بونى ئىزلاپ تىكشروب طابو ايچون «ئىلاق» هم
 «پرىستىلى» اسملى ايكى غىرتلى آدم، كشىنڭ صولش
 بىروب آغزىدىن چققان «جان بو» نى معاينە ايتكانلار.
 پرىستىلى «مولد الحموضه» اسملى غازنى ميدانغە چقارغان.
 بو مولد الحموضه قاراقاننى قىزلغە ايلندىرگانىن آڭلاغان.
 مولد الحموضه ايله قاربون ياكە فحم دىگان ايكى
 جنسنىڭ قاتناشوندىن حاصل بولغان «حامض فحم» نىڭدە
 قىز قاننى قارا ياشاغانىن كورگان. انڭ آقتىدىن «لاوارىه»
 دىگان آدم صولش آلوب، صولش بىرو، هوادەگى
 مولد الحموضه نڭ قانغە قاتناشوندىن، فاندەغى حامض
 فحم نڭ طىشقە چقوندىن عبارت بىر حال ايكانىن آڭلاب
 بتون دىئاغە اعلام ايتكان.

بالالرنڭ يوزلرنىدە شادلىق علامتى ظاهر بولوب
 كىڭ بىر صولش آلدىلردە: «بىك الوغ كشى بولغان
 ايكان!» دىدىلار. موسيو ژورژ سوزىنە بىك اهمىتىلى
 روشدە دوام ايتدى:

«مونه بالالار، شايد آڭلاغانسىزدىن ايندى، صولش
 آلوب، صولش بىرمك هوادىن مولد الحموضه نى آلوب،
 آنڭ اورنىنە آدمنى ئولدرە نورغان حامض فحم نى
 بىرو دىگان سوز بولا ايكان!».

موسيو ژورژ قولىنى بوغازىنە قوبوب دىدى:
 «بالالرم مونه بوغازلارنىڭ ايچىندە، كىڭردا كدىن ياصا
 لغان «صولو يولى» اسمىدە فالون بىر طروبى بار.
 شول طروبى اوپكەلرمنىڭ ايچىنە كروب جايلوب
 طارماقلارنى كىتكان، ئىللە نىقدىر نچكە گنە طارماقلار
 حاصل بولغان؛ شول طارماقلارنىڭ اوچلرى هر بىرسى
 بىرر قاپچىغە باروب طوقتاغان. بىر صولش آلتان
 وقتدە هوا صولش بولىنىڭ طارماقلرى بويىنچە باروب،
 شول قاپچىقلار ايچىنە كره در. بو كچكەنە قاپچىلرنىڭ
 ايلنەسى بالقى سېتىمەسى روشىدە ياراتقان نچكە نامور

لردىن ايكنچى تامور ايله ايلانوب صول طرفدەگى
 يوره كىگە كىلىگانىن كوروب بتون دىئاغە اعلام ايتكان.
 موسيو ژورژنىڭ سوزلرىن ايس كىتوب، حىرانغە
 قالوب دڭلى نورغان بالالار: «نىقدىر يىغشى كشى
 بولغان ايكان!» دىوشدىلار. موسيو ژورژ سوزىدە
 دوام ايتدى و: «هاروى نى دىدى، بىلەمىسىز؟ - صولو
 آلوب صولو بىرو، اوڭ طرفدەغى يوره كدىن صول طرفدەغى
 يوره كىگە قاننىڭ آنسانلىق ايلان اونووى ايچون
 اوپكەلرنى كىڭ ايتوب بىنە فىصودىن عبارتدر - دىدى.
 لىكن بوسوزدە طوغرى چقادى؛ چونكە قان اوڭ
 طرفدەغى يوره كدىن اوپكەلرگە بارغان چاغىدە قارا
 توسالى، اوپكەلردىن صول طرفدەغى يوره كىگە بارغان
 وقتدە قىز توسالى بولادى. اوڭ يوره كدە قان قاراتوسالى
 بولوبدە، اوپكەلردىن صول يوركىگە بارا نورغانى
 نىچوك ايدوب قىز توسكە كره در؟ مونه هاروى بونى
 دوشنە آلمادى».

بالالرنڭ يوزلرى كىنەدىن باشقىردى. اورلرى
 ايچون معلومات حاضىرلەپ قويغان دىوب اويلانغان
 هاروى نڭ كىشقىندە خىطالىق قىلغانىن ايشىكچىدە، بو
 ذات حقىدە كوڭللىرىدە حاصل بولغان حرمت بتە باشلادى؛
 بالالار كوڭللىرىنىڭ بىر ژورژغە قاراب دىدىلار:
 «هاروى ياشاش سويلگان ايكان!».

موسيو ژورژ جواباً دىدى: «كوڭللىرىنىڭمە كىز!
 سز همان هاروىغە حرمت ايدىڭىز! چونكە آنڭ طابوب
 بىرگان اوشبو آزغىنە معلوماتى، تىنفس نڭ سىببلىرىن
 نىكشورر ايچون بىك يىغشى بىر يول بولدى. قاننىڭ
 قايدىن ايكانلىگىن، نرسەلر ايچىندە يورگانلىگىن
 هاروى طابوب بىردى. ايندى قاراقاننىڭ اوپكەلردىن
 اونكاچ قىز توسكە كروپنىڭ سىببلىرىنى نىكشورر
 قولايلىدى».

دڭلاب نوروچى بالالار، سىببلىرىغە مخصوص بىر
 ايتنىش ايله: «درست!» دىدىلار موسيو ژورژنىڭ
 سوزلرىن دڭلى باشلادىلار. موسيو ژورژ:
 آندىن صولق يابىق بىرلردە نالغان آدمار هم حيوانلرنىڭ
 ئولگانى كوربلە باشلاغان. آدمىڭ آغزىدىن بورىدىن

قېين! نىفس اينمى طورونىڭ آخىرى قورقنچى ئولومدر. نىگە صوڭ نىفس اينمى طور و مېكىن توگول؟ نىگە مېكىن بولسون! چونكى نىفس آلمىق بىندىدە حىرارت حاصل ايدو دىمكىر. حىرارت ايسە مولد الحىركەدر، يعنى آدمنىڭ حىركىتى حىرارتىدىن حاصل بولادىر؛ حىرارت بولماز ايسە حىركىتىدە بولمى، حىركىتى بولماز سە آشاب ايجوب بولمى، آشالغان ايجولگان نرسە لىدە ھىم ايدىلەيدىر. شوڭا كورە تركلىكىدە قالماي، آدم ئولەدر. دىمكى، سىلامتىكى ايجون حىرارت لازىم، لىكىن بىندىك حىرارت بولدىسە، ھامىز قارىبون حاصل بولادىر؛ اكر بو ھامىز قارىبون طىشقە چىقماز ايسە بىندىنى زىھلىدەر. شوڭا، ايجون بوغولوب ئولگان آدملىر فاب قارا يانبوب چىقالىر.

بالالارم! ھازىرگە قىدر سويلىپ كىلگان سوز- لىردىن نى آڭلادىڭىز؟ شايد بوندىن صوڭ ھىر طرفى يابلغان بولمەلىدە طورمازسىز. ھىر وقت يىغشى ھوا صولارغە آرزو ايدىرسىز؛ يانا طورغان بولمەلىدە چىققان وقتدە ھواسىنى سافلاندىمىق ايجون ترەزەلىرىنى آچوب قوبارسىز. يازوب، اوقوب اولطرا تورغان بولمەلىدە ھواسنى سىرەك سىرەك بولسەدە ياكى تۇرسىز. انشاء اللہ اوسارسىز، الوغلىرى كىي بولغاچ اوزگىرگەدە يورت يىر حاجت بولوب سالىدەر چىقىسىز، لىكىن سالىدەر چىق ايلورگىزنىڭ توشىمىنە ياقىن بىردە ايسىنگان زىماندە آچلوب يابلا تورغان كىچىككەنگە ترەزەلىر ياساتىڭىز! اكر دە سوزلىرىمنى طوتار ايسەڭىز حىقىقە بىك صاغ ھىم تازا آدملىر بولورسىز.

يوقارىدەغى سوزلىرىمنى تىوشىنچە تىقدىر ايدىر ايجون مونە اوشبو سوزلىرىمدە سويلەمىك تىوش كىي كورنەدر: بىر نىفس آلماندىك اوكەلىرىنە كورە تورغان ھوانىڭ مىقدارى بىدى لىترە يارم بولا، بىكرمى دورت ساعىندە اون مىڭ لىترە بولادىر.

دىكلاب تورما طورغان بالالارنىڭ زورراقلىرى بو سوزگە عىبىسنىب: «اون مىڭ لىترەمى؟ سبحان اللہ، نىقدىر كوب ايكان!» دىبوب چىقروب بىباردىلەر. كىچىكە لىرىدە ھىرانغە قالوب زورلىرىنىڭ بوزلىرىنە قارادىلەر.

لىر ايلە اونورلىگان، فاپچىقلىر ايجىنە كروب قىلغان ھوانىڭ مولد ھاموزەسى طامورلىدەغى قانغە كىتەدر؛ اما بىندىك ھىر طرفىدە ھاصل بولوب، قان ايلە بىرگە اوكە دەگى مذكور فاپچىقلىرغە كىلگان ھامىز فىھىم سولاش بىر يىلوب طىشقە چىقادىر. مولد ھاموزە فاپچىق- لىردىن قانغە قوشىلغاچ قان ايلە بىرگە بونىڭ ھىر طرفىدە بوزىدەر؛ بوزىگان وقتدە آشاب ايجودىن ھاصل بولغان قارىبون ايلە قوشلوب يانادىر؛ شول يانودىن تىمىزدە حىرارت ھاصل بولادىر. مولد ھاموزە ايلە قارىبوننىڭ يانودىندىن ھاصل بولغان توتون (ھامىز قارىبون) اسمىك بولوب، قانغە قوشىلادىدە قاننى قارا توسلى ياصىدەر. قان ايلە بىرگە طامورلىر بونىچە اوكەلىرگە كىلوب، آندىن سولو يولى ايلان طىشقە چىقادىر. بىزدە بونى نىفس بىرو دىبوب آتىمىز. ئىنە بىچارە ژوزەفېن ايلە مارىدەدە بولمەلىدە ھىر طرفىنى قاپلاب اوزلىرى ايجىدە قالغانلىرى؛ بولمەلىدە طىشىدىن ھوا ھىچ كىرگىگان؛ ايجىدەگى ھوانى سولى سولى مولد ھاموزەنى بىترگانلىرى، بىتون بولمەلى ايجىدىن چىققان ھامىز قارىبون ايلە تولدىرغانلىرى. سوكرە شول ھامىز قارىبوننى سولى باشلاب اوشبو قورقنچى ھالىگە كىلگانلىرى. اكر دە بىنە بىر آز زىمان بىلىمى قالىسەق ايدى بو بىچارەلىر ئولگان بولورلىر ايدى.

بالالار عىبىسنىب: «چىندە ئولورلىر ايدى بىت، ايدىنى قوتولدىلەر! ايدەگىز شوشى ايشىتكانلىرىمنى آنلىرغە دە سويلەمىك!» دىبوب سويلىشىدىلەر. ژورژ سوزىدە دوام ايدوب دىدى: «اكر دە نىفس بىرلەسە نى بولور؟ سىناب قاراڭىز، نى بولاقچى؟ يە! سىزدىن كوتەم».

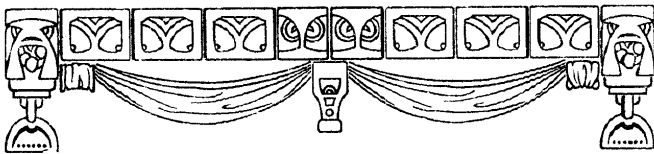
بالالار نىفس ايتىماز ايجون آغزلىرىنى، بورو- نلىرىنى قاپلاب توردىلەر؛ بىر آزدىن صوڭ ايجىدە بىبو- لغان ھامىز فىھىم نى «بىنى» ايدوب چىقاروب بىباردىلەر: «طوررغە مېكىن توگول!» دىدىلەر. بار سىنىڭ بوزلىرى قىزارغان، بونىڭ آخىرى بىك نىچار بىر ھال بولماچىقىن اوزلىرىنىڭ كىچىككە عىقللىرى ايلە ھامىز ايدوب قور- قولرىدىن تىرى باشلاغانلىرى ايدى. ژورژ بىنە سويلى ياشلادى: «كوردىڭىمى؟ نىفس آلمى طورو نىقدىر

بالار آياتى اوزه توروب، صيلرغه مخصوص شادلىق ايله: «عقللى بولورمز، عقللى بولورمز، هر وقت سزنى دڭلارمز!» ديديلر.

موسيو ژورژ شادلىقتن بالالارنى برهم برهم قوچاقلادى. بالالار زالدىن چغوب بارغانده ايشتكان نرسه لر ين بر برىندن صوراشورلر ايدى. اڭ كچكنه. لرى حتى «ر» حرفى ده يغشىلاب ايتيه بلمگانلرى «هاروى» نى: «هاى وى، هاى وى!» ديوب سويلر. نوب، اوزى بلمگان ئلله نيندى بر شادلىق ايله زورلرى آرتندن چغوب بارا ايدى.

بالالار آنالرينڭ يانينه كرگاچه آرالردن برسى: «انكاي! يانا تورغان بولمه مزنىڭ تره زه سنى بيك آزغنه آچق قوى. اگر آچماساڭ يانيم!» ديه، آناسيده كمال شفقت ايله بالاسنى قوچاقلاپ سويه ايدى.

ملا نصرالدين خوجاشى

زاسده و خابره

كرمينه (بخارا): «وقت» غزته سنده «ففقاز ناميس-تنيگى» عبارتى اورنينه «ففقاز نالغاي» ديه يازلندهر. اما بلخ، بدخشان و خراسان مملكتلرى بخارا دولتينه تابع اولان وقتلرده تاليف ايدلمش تاريخ كتابلر نده بخارا خانى «غانية الجمع» ياخود «كنه خان» ديه لقب ايدانوب، ذكر ايدامش مملكتلرده اولان نائبلر «فعلخان» ديه تسميه ايدلمش لر در. «ناميستنيك» سوزى «وقت» استعمال ايندىكى كىي «قالغاي» ايله مى ياخود بخارا تارىخلر نده اولان «فعلخان» ديمكلمى ترجمه ايدلنور! اوشبوڭا «شورا» ده جواب يازلمقنى تونغ ايلرم. كمينه بهرام بيك ترجمان دولتقايوف.

جواب: «قالغاي» واختصار ايله «قالغه» سوزى نوغاي و قوريم خانلقلرنڭ الوغ بر عنوان بولوب «ناميستنيك»

موسيو ژورژ طوقتامادى، همان سويلى بىردى: «شوڭا كوره سز هر وقت اوزگزنى بيك صاقلاڭز، هوا صالقون بولغانده بر بولمه گه بر نيچه آدم كررگه طوغرى كىلسه تره زه سنى آچوب هواسنى ياڭارتا طورگز. ينه، نيندا- يگنه نرسه بولسون يانار ايچون مطلقا مولد الحموضه ديگان غاز كرك بولادر. مولد الحموضه لى هوا بولماز سه لامپه ده، شمه ده يانميدر؛ مثلا يانا تورغان لامپه نڭ پو- زيرى باشينه بر كاغد قاپلانسه لامپه سونه در، چونكه توبانده گى تيشكلردن هوا كرمى، هوا كرمماز ايسه مولد الحموضه ده كره آلמידر، ديمك يانا تورغان نرسه- لرده بزم كىي مولد الحموضه غه محتاجلر. شولاي بولسه بولمه لرنى ياقترتمق ايچون ياغلغان لامپه لر شملرده مولد الحموضه صرف ايدوب حامض قاربون چغاروب تورالر ايكان.

اسسى بولمه ده، مونچه ده تنفس ايدرگه آغر بولا توگلمى؟ بونين؟ چونكه بولمه هم مونچه اسسى بولغان زمانده آندهغى هوا ده اسسى بولادر. اسسى بولغان صاين هوا جايلادر. جايغان صاين مولد الحموضه آزايدر. شوڭا كوره كرك بولغان مولد الحموضه نى جيوب آلور ايچون تيز تيز تنفس ايديله در. هوا اسسى بولغان چاغلرده «بو كون هوا ده بر آغرلىق بار» ديوب ايتهلر. بلكه سز ده ايشيده تورغان سز در. و حالنكه اسسى زمانلرده هوا ده آغرلىق توگل، بلكه ييكللك بولادر.

طشقى ياقدن بدنمىنى هوا فصوب نورا؛ اكرده هوا ييكللايسه بدنمىنى فصويده ييكللايه در. بدنمى ايچنده گى قان هر وقت طشقه چغارغه ميل ايدوب هواغه قارشىلىق قىلادر. هوا ييكللايگاچ قانمى نڭ طشقه هجومه طبيعى حالنچه قارشى تورا آلما باشليدر، بزده اوزمزه بر آغرلىق سيزنه مز. ئنه شول اوز آغرلقمىنى هواغه اسناد ايتهمز.

شول آرا ده ساعت اونبرنى صوقدى. موسيو ژورژ: يه، بالالرم! «تنفس» نڭ نيندىن عبارت بولغانين شايد آڭلاغان سز در. اكرده عقللى غنه بولوب ايرته گه كيچن شونك جيولور ايسه كز طاغن كوب نرسه لر سويلرمن، ديدى.

معناسينه طوغرى كلور.

Матеріалы для исторіи крымскаго ханства

نام كتابنك خلق اورننده بو كلمه لرگه تصادف ايدلنور. اما « قعلخان » معناسى بزرگه معلوم دگل. « قالقان » سوزندن محرف اولسه عجب ايماز.

اؤفا: اسلام مذهبنده اولان اعتقادات و فقه گه دائر مذهب لر حقه نده مكمل صورنده يازلمش كتابلر اوز تيلمزده يوق. اوشبو سببدن خلقمز آره سنده پك كوپ خرافاتلر ايجاد ايتولمشدور. بو «كون» بخارا» ده « سنى - شيعى » غوغالرى عالم مدنيتنك و خصوصا مسلمانلرنك دقتارنى جلب ايتدى. سنى لك و شيعى لك نه شيلردن عبارتدر؟ بونلرنك آراسنده اولان آيرمالر بو درجه ده نزاغرغه سبب اولورلقميدر؟ ايشته بونى بيلورگه كوپ آدملرنك آرزولرى وار، فقط شفا تابارلق بر اثر يوق. ممالكتمزك مقتدر مؤلفلرى اوشبو خصوصنى اعتبارغه آلوب اوز لسانمزده اعتقادات و احكام شرعيه تاريخلرى ترتيب ايتسه لر ايدى.

«مسلم» و «خير خواه»

پريژيوال: بغداد و بصره شهرلرنده اولان جمعيت سربلر طرفندن نشر اولنمش «اخوان الصفا» رساله لرى بو عصرده طبع اولنمشميدر؟ م ص نادرشين.

جواب: تماما ياكه قسما اولارق « قالقوتا » و « بومباي »، « مصر » و « برلين » هم « لپسخ » شهرلرنك باصليغى روايت ايدلنور. بعض جلدلر ينى مالك اولدق ايسه ده بو كونه قدر تمامنى كوره آلمادق.

سهرقند: محترم «شورا» مجل سنى تام رغبت ايله مطالعه ايتديكم ائناده شاعر مليمز بهرام بك افندينك معنيدار شعرلرينى ده (سليس و روان اولديغندن) سوه سوه اوقويورم. « انسان خطادن پاك دگل » دييورلر. بعضاً مشار اليه نك شعرلرى ايچنه ختالىق كورديكمه لى خطالرنى، مطبعه گه مى؟ يا خود شاعرنك قلمى گه مى؟

نسبت ويره چغمنى بيلمى متردد اولوب تورر ايدم. نهايت او خطالرنى تصحيح ايتمگه قرار و يردم. در واقع اگر او خطالر مطبعه طرفندن بولسه بو يازد فلرم تصحيح دن بوقسه انتقاددن حساب اولنور. هر حالده محترم بهرام بسكنك اوز يغه شخصى غرضم بوقدر. ۱۹۰۹ سنه ييلنده چققان «شورا» نك (۵ عدد ۱۵۲ بيت ۸ سطر ينده: بزنى سودا گر) يرينه (بزم سودا گر) و (۲۰ سطر ينده: قوبباين بول قرار يندن) يرينه (قويمى بول قرار يندن) دييلسه شعرنك وزنى رسا اولور. (۱۵۳ بيت ۲ سطر ينده: برنه بولسه) يرينه (هر نه بولسه) ديمك تيوشلى در. مدكور ييلده چققان «شورا» نك (۱۳ عدد ۴۰۹ بيت ۴ سطر ينده: بر و بان جاياك) يرينه (بر و بان جاى) و (۱۱ سطر ينده: تردد ايله اوغلم فنونه) يرينه (چالشق ايله بول علم فنونه) ديمك مناسب در. چونكه: (تردد) نك معناسى: بر ايش اوزرنده قرار سيزلق در. تردد سعى و كوشش معناسنه كيلىمى. اوشبو ييل چققان «شورا» نك برنچى عددنده (۲۴ بيت ۹ سطرده: وقف آفچه سمين) يرينه (وقف آفچه سيني) و (۱۶ سطرده: كفر ينى اخبار ايدر) يرينه (دفعه اكفار ايدر) و (۱۸ سطرده: خلق نى فدا ايدر) يرينه (خلق نى اضرار ايدر) دييلسه مناسب ايدى. (۳۲ سطرده: ديب غم بسيار ايدر) دييلمش كه (غم ايتمك) سوزى هيچ بر يرده قوللانلمز، بلكه غم بيمك و غمكىن اولوق سوزلرى وار، شونك ايچون بو موقعده (غمين بسيار ايدر) دييلسه بر آز مناسبلى بولور ايدى. چونكه بو سوزنك معناسى: اوز غمىنى كوبايتور، ديمك اولور. ينه شول صحيفه نى ۲ نچى ستوننده (۸ سطرده: بيت ايله اشعار ايدر) يرينه (نظم ايله اشعار ايدر) ديمك كليشلى ايدى. اوشبو صورتده هر ايكى مصراع نك مضمون و فحواسى بويله اولور ايدى: ترجمان، بو سوزلرنى بيلمسدن يازمس بلكه اول بخشيشنه بيلب صوكره نظم ايلب اشعار يعنى اخبار ايدر. معلوم كه «بيت» ديب يلگوز ايكى مصراع گه دييورلر. معلم حاجى معين بن شكرالله

خديو كتيبخانه سى - مصرده اولان خديو كتيبخانه سنده اولان كتابلرنىڭ عددى ۱۹۰۸ نچى يىلده اوشبو روشده اولمشدر: عرب تىلنده ۳۱۵۱۸، تركى تىلنده ۲۴۰۹، فارسى تىلنده ۰۶۵۰، جملەسى ۰۳۴۵۱۹. اوشبو كتيبخانه ده بونلردن باشقه افرنج لسانلارنده هم كتابلر كوبر. بونلرنىڭ جملەسىنىڭ عددى ۲۹۷۵۲ در. بركاتلى عائله. اندلس خليفه ارندن عبدالرحمن

بن الحكيم نىڭ ۱۵۰ اوغلى و ۵۰ قزى وار ايدى. شىكرنىڭ ضررى. بعض بر دوكتورلر تش هم ده معدە (آش قازانى) ايجون شىكرنىڭ پىك ضررلى ابدىكن كشىف ايتمشلر و بعض بر آدملر بوندن منغلانرگه باشلامشلردر.

«اسفى» شهرى - يىڭى بر جزيره نابىق فصدى ايله «المغروين» اسمنده اولان عربلر «اشبونه» (ايسبون) شهورندن محيط دىڭزىنه كروب كتهش عربلر قناريه اطهارينه اوچرادقارنده ماسكتلرندن پىك اوزاق كتيديكارى و مقصدلر يته آلامادقارنى سببلى «وا اسفى!» ديه فايغرمشلردر. شمدى اوشبو يردە اولان شهورنىڭ اسمى اوشهور مناسبت ايله «اسفى» ديه مشهور اولمشدر.

فاف تاغى - حكاييت كتابلارنده و بنو اسرائيل آراسنده شهرت تابمش اولان فاف تاغى «البرز» تاغىنىڭ عىنى ايدىكى معلوم اولمشدر. «قفقاز» و «قفقاس» اسملى اوشبو «فاف» دن آلمشدر.

الوخ بك - چين مملكتينه آثار قدريمه و تار - بىخه نى تفتيش ايتمك و حرىطه لرن آلدرمق قصى ايله اسلام عالملردن عبارت بر هيئت فنيه كوندرمش اولوخ بك خاننىڭ وفاتنه ميلادى ايله اوشبو يىل ۶۶۱ يىل اوله در. بوندىن صوك اسلاملرنىڭ فن من ايله اشلىرى اولماي يالقاولق زمانه سى باشلانە در.

خپولى زمانلر - اسلام مملكتى و علما ايله طولوغ اولان «مرو» شهورندن شافعيلىر اوزون مناره لى بر مسجد بنا ايتدىكلرندە حنفيلىر بوڭا آچىغلاندىلر «نيچون بىزنىڭ مسجد مناره سىندن اوزون ايدوب مسجد صالدىڭز؟» ديدىلر و بتون خلق هم حكومت

اورالسكى: - قرآن شريفنىڭ الفاظ مترادفه سى حقندە بىر كتاب تاليف ايله چىكن راعب الاصبهانى «المفردات» تام اثرندە و عا ايتمشدر. اوشبو كتابنى تاليف ايتمشمى؟ ايتمش ايسه طبع اولمشميدر؟ هادى طولبلى جواب: بىزكه معلوم دىگل.

شوعه

اعتكاف ايله جزا - خلاف شربعت اوله رق بر اير ايله خانون آراسىنى تفرىق ايتمش بر ملاغه قفقاز شيعه اداره روحانيه سینه تابع اولان ايرىوان مجلسى فقه كتابلارنده بيان ايدلمش شرطلر ينى تمام يرينه كتوروب مسجده اون كون اعتكافده طور رغه حكم ايتمشدر.

اڭ ايسكى غزته - اڭ ايلك مرتبه غزته چيقاروچىلر چين خلقلى اولوب، بونلرنىڭ برنجى دفعه چيقارمىش اولدقلى غزته لرى «كنغ باو» اسمنده در. شمدى ۱۶۰۰ نچى يىلنده در.

اوغريلرنى طومتق - فرانسده اوغريلارنىڭ اوغرادقلى و قتلرندە اوز اوزندن رسملر ينى آلا طورغان يىڭى بر فوتوغراف قورالى ايجاد اولممشدر. تيلسزلىر مکتبى - سلانىك شهورندە تيلسزلىر مکتبى آچلدىغى «صباح» غزته سنده او قودق.

مصر - اميد بورنى يولى - انگليزلىر مصر ايله اميد بورنى آراسنده تيمر يول ساللار. بو يول قونغو مملكتنى آرقلى اوزوب كيمته در. اميدى ۹۰۰ چاقروم قدرگنه اشلىرگه قالمشدر. بونىڭ ايسه بر يىل ايجنده تمام اوله چىغنى اميد قىلار. تمام اولدىقى صوك اسكندريه - دن اميد بورىنه تيمر يول ايله وارمق ممكن اولور. جراحلك ده ترقى - آمريكا دوكتورلرندن قارىل،

آياغى صنوب اشدىن چيقمىش بر اتنىڭ آياغى كىسوب آلوب ايكىچى بر ايلككن اولگان ات آياغى ايله يالغامشدر. ۲۲ كون اوتدىكندە ات عارىت آياغى ايله يوروب كتمشدر. «الجامعه»

کوزی اوکنک اوت تورتوب یاندر وب قزوب طور دیلر. بو واقعہ، ایزئی زمان اولان ۵۹۶نجی ہجریک ایدی. * استانبولده خیر صوراشمق ممنوع اولدیغی سببلی غرداوی (پولیس) لر قارت بر خیر چینی طوتوب پا- لیتسه گه الوب وارمشلر و یانینی تنتوب قارامشلر. کیومینک باماولری آستونده روس آقچہسی ایله توفز یوز صوم مقدارنده آقچہ چیقہ شدیر. «صبح»

اوقا ولایتنده اوقو - یازو - اوقا زیمستواسینک
آلغان حسابنه کوره: ہند کور ولایتہ گئی ہر ملتنک ہر مک کشیسندن شوشی قدریسی اوزنچہ یاکہ روسچہ اوقو - یازو بلدر:

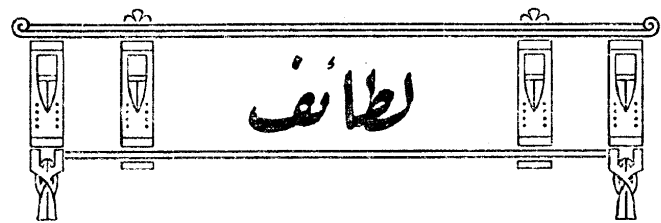
شہرلرده آللرده عہوما

روسلر	۴۸۰	۱۳۵	۱۶۱
باشقردلر	۲۴۹	۱۸۴	۱۸۵
تاتارلر	۲۹۴	۱۸۶	۱۹۱
چیرمشلر	۶۷۱	۳۲	۳۳
چواشلر	۳۱۴	۵۵	۵۷
تیپتہرلر	۲۳۳	۲۳۹	۲۴۰
موقشیلر	۱۲۱	۸۲	۸۳
آرلر	۳۷۵	۱۹	۱۹
میشہرلر	۳۵۳	۲۴۴	۲۴۷

عبدالغنی دولتکلبیف. «قوستانای» غار ادسکی اوچیلشچہ دە ۵نجی صنفی شاگردی.

بو حسابہ کوره: ابتدائی تحصیل الگ تعمیم ایتکان ملت میشار و تیپتہرلر بولوب باشقردلر دە روسلرغہ قاراغانده آلدارق طورہلر. لکن شول قدریسی وار: روسلرنک اوقو - یازو بلگانی آرتقراق بلہ، بعض بر فنلر دە کورگان بولا؛ مسلماننقی عادتہ کاغد اوستندہ طارافان یوگورتودن اوزمیدر.

اوی ایچندہ گل آسرامق - هوا اوشبو اوچ تورلی شیدن عبارتدر: کیمسلا رود (مولد الحموضہ)، آزوت، اوگلی کیمسلاتا (حامض فجم). بونلر دە تم (طعم)، توس، ایس یوقدر. مولد الحموضہ ننگ خدمتی قان صافلامق اولوب صولش واسطہ سیلہ ایچکہ کرر ہم کوچلی اولدیغندن صولشنی یش یش آلددر. صولش یش آلنو سببلی یوراک قاغوی قوتلانور و یوراک قاغوی قوتلانوی ایسہ حیوانلرنک ہلاکت

«بالالرم پک زیراک و پک اوتکونلر، اوزمہ اوخشاغانلر» دیہ ماقتانوچی بر کیمسہ گہ اوفانک ظریف حضرت: «بولسہ بولور پک چیمار و پک اوتکاروب سوگشولری ایشتولہدر» دیمشدر.

باپاردن برینہ: «دشمنلرنک وارث گہ وصیت درست دگلگی حقندہ - تہرتاشی کتابندن فتوی صورتی یازوب تابشرمشلر ایدی، نہ اولدی دە شرعی محکمہ مز آنلرنک ضررینہ وسنک فائدہ گہ فتوی ویردی؟» دیدیکلر ندہ بای: «بنم طوغانارم - تہرتاشی - کتابندن فتوی صورتی

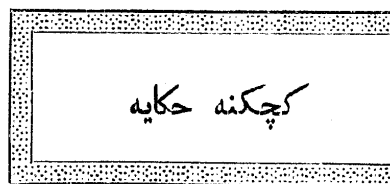
تابشردیلر ایسه بنده غافل یاتمامد - بن- پیتربور
ناشی کتابندن فتوی صورتی تابشردم، ایشته شوکا
موافق فتوی چیقدی» دیه جواب ویرمشدر.

٧١

بر بغدادلی ایله مدینهلی اوز شهرلری ایله مدح
ایدشدیکلرنده مدینهلی: «اسلام علمی وعالملری بزدن
چیقدی!» دیدمش. بوکا قارشو بغدادلی ده: «درست،
سزدن چیقدی، فقط کیرو فایتوب کرمادی» دیه الزام
ایتمشدر.

٧٢

واعظلردن بریسی شهرده اولان بر سفاهت خانه
طوغروسنده اوزون بر وعظ سویلاب نفرتلندررگه
طریشمش. مسجیدن چیقدیغی ایله واعظنک، آرتندن
واروب بریسی: «اندیم! یامانلادیغک اوزن قایسی
اورامدهدر، آدریسنی لطفاً بکاده بیلدرسنه!» دیه
صورمشدر.

بر تورک قزی آغزندن

(استانبولسکییا نووؤستی دن)

بیک شهب کاریته بزنک فایقا توبندن اوزدی ده
ئه کرنکده کیری بورولدی. بو برده عجب اش توگل
هر کون بزنک فایقا توبندن ئله نیچه کاریته اوزوب
طورادر. پارادیندن شلدرر ایتوب زوانوق تاوشی
ایشتولدی. بوده بر عادی اش، بزگه فونافلر کیلگان
بولور. مین ترهزه آرقیلی کوز صالدم. خدمتچی قز
ایله برگه باصقچدن ایکی خانم منوب کیلگاننی کوردم.
بوده یات بر اش توگل. فقط کوب وقت اونمه دی،
توبنده تاوش کونارلدی وحرکت باشلانیدی. بونلر
بزنک ئوی خلقینک بر تورلی اوکایسزلانویینی وبور-
چولغانلغینی کورسته لر ایدی. مونه مونیسسی عادی بر

نرسه توگل ایدی.
مینم خادمه م ایته گینه آبنه، آبنه مینم یانیمه
یوگوروب کیلوب:

- تگیلر بیت، طوناش، تگیلر! دی.

مین - تگیلرک کم صوگ سینک؟

- شهبه سز شونلر ایندی گوزه لم. والله شونلر.
سین تیزرهک اوز بولمه گه کیت، سیگا آنلرغه کور-
ینورگه یارامی. خادمه همان شول سوزلرنی سویلی،
سویلی، آنکاینک بولمه سینه تابا کیتدی.

مین ئویمزده نیندای واقعه بولغانلقنی برده
آکلادم. شونده نیچوندر اوزمده بر طنچسزلق
سیزه باشلادم.

آنکای یارطیلی آچلقان ایشکدن باشن طغوب
«قزم، اوز بولمه گه کیت!» دیدی. مین آنکایدن
نیچون دیب صورارغده ئولگورمدم، مر بیهم کیلوب
قولمدن طوتوب اوستری باشلادی. مینم کیریلنه سم
وشونک طوروب کیلگان خانملرنی کوره سم بیک کیلسه ده،
آنلرنک بافلاشقان آباق تاوشلرینی ایشکچ اوزم
فاچا باشلادم.

مین طشدن بر نرسه بلمگان کبک کورونسه مده،
درستینی اینسه م، بو خانملر کیلگاج مینم یوره گم
دوپ، دوپ صوغا باشلادی و بیک یاخشی بلدم گه،
بونلر قز کوزلرگه کیلوچیلدر.

بونلر مینی کوزلرگه کیلگانلر. البت. مینده
بیت باشقه یاش قزلر شیکالی اونیش یاشیمه بیتگاج،
حیاتدن طویا وئولمنی ایسکه توشوره باشلاغان ایدم.
یوق نرسه لردن بورچولا وهر وقت یاقناریمه: «الله،
تیزرهک مینم جانمنی آلسه ایدی ده، مینی سزدن
فوتقارسه ایدی!» دیه ایدم. مین ایندی حاضر ایتوب
کیتیم، لیکن کشیکه چقماسون، بر یاش قز هر بر مناسبت
ایله «خدای مینم جانمنی آلسون ایدی!» دیب سو-
یله نسه، بیک یاخشی بلسکزکه، اول قز کیاوگه باراسی
کیلهدر.

مینم پسیم «مستان» ده نگی خانملردن قورقغان
بولورغه کیرهک: اول مینم آرتندن چاوب بوغار یغه

واسسی کوز یاشلری بینمنی چلاتار ایدی. یالقدرغچ
مر بیهم میگا همان :

یغلاما ایندی قزم، قزارغان کوزلرک بلن آنار
یانینه نیچک چغارسن؟ دیه ایدی. مینم قوللرم توایت
اوستالنده فاپشانوب و آقتارینوب طورسه ده، هیچ
نرسه تابا آلمی ایدم .

مر بیهم مینى بولای اوگوتلی ایدی: «سین بیک شه بده
یورمه، اول حدلی ئە کرنله مه ده! تیره یاغیگا قارانما،
کولمه، بیتکنی ئورولدرمه، کوزکنی آفا یتماده،
بوموب ده طورما! آرتق دنیانی تانوغان کشی شیکلی
ده قیلانما، هیچ نرسه دن خبرسنز جولهر قز کبی ده
کورونمه، آنلرغه آیافلرکنی وقوللرکنی کورستودن
صافلانا کور!» چونکه مینم قول و آیافلرم اول حدلی
ماتور توگلدر... اگر ایندی بر توشکان تشمنگ
اورینى کورستسه م اش خراب بولاچق، مینم بخت
وسعادتم بتولهای یوغالاچق اییش! مر بیهم آینه:

«توقتا، مونه بوتاسما کنی توزه تیم ئلی!»

«ساچکنی آزرارق کوتار، یه ئلی یوروب قارا!»

«یاخشى، مونه شولای، برآزغنه ئە کرینرهک!...»

بز قوناق بولمه سینبه باروب کردک. آلدمه
ایکی کوله گه یا که ایکی سحرچی طورالر! آنلرنگ
آلدینه بارو بلن اوزمنی آرغان کبی حسس ایتدم،
تزلرم قالترانغان کبی بولدی. آیای اوستونده طور
آلمی باشلادم ده، کنه فیگه آدم، نگیلرنگ دقتلرینى
جلب ایتدم آخرى، دیب اویلاغاچ اویالودن بیتسم
قب قزل بولدی. بوقزارونگ مینم بیتیمه کیلشمگانلسکینى
اویلاغان صایون قزارا بارا ایدم .

بر نیچه مینوندن صوگ مین اوز اوزمنى جیسا
باشلادم ده اویلادم: بوسی قاین آنا بولداچیدر آخرى،
اول دنیادهغى بوتنه قاین آنالرغه، بیک اوخشیدر .
اول اوزى کچکنه، اسکیلهت شیکلی کیبکان، ماتورراق
کورینور ایچون یاش قزلرچه قیلانغان بولا. سویله-
شکانده آغزینى شول حدلی فصا که، سوزلر کوچکه
کوچکه گنه اچقنالر. مینم اوستیمه شول چاقلی اوتکون
قاریدر ایدی که، گویا مینى کنه فیگه قادانلاب قویار

مندى ده آیافلرم یاننده اشقنورغه طوتوندى .

مین: «بیتهر مستان، ایندی بزنگ آرا ده اییده-
شلك بتدی. ایندی مین بیتگان قز. یواچیلرینى
کورمادکونى» دیدم. مین اوزمنگ کچکنه پلانمنى
قورا باشلادم. میگا ئویده نیندى اش بولغانن باما-
مشکه صالنورغه واوزیمه بلش بولماغان خانملرنگ
یانینه برده چغاسم کیلما گاننى بلدررگه تیوش ایدی.
مر بیهم اوخلداب مینم یانیمه کیلدى ده: یه! دیب
قچقردی. مین: نرسه یه نیندى اش بار؟

شول ساعت مینى بتون ئوی ایچی صرب آلدی
رمیگا کیهرگه آل توسنى اختیار ایتدیلر. همهسى:

تیزرک بول، تیزرهک، نسته مشطردیسن؟ دیلر
ایدى. بو اشلر مینى بیک خورلاندرالر و آچومینى
قابارتالر ایدی. مین اوزمنى بر تاوار کبی صانى
باشلادم. شوندى تاوارکه، ایهلری آنى مودادن چقماس
بورون اگ اوچوز حقه بولسه ده صاتوب قوتولورغه
طربشالر. مونه شوشى فکر مینى فوتورتا ایدی...

هیچ بر تانیش توگل خانولر، سیگا معلوم بولما-
غان بر افندی اسمندن کینه تکنه کیلسونلر ده، سینى
کوزله سونار!! آنلر سینى، آللرندهغى بر کیسهک
ماتیربانی قاراغان شیکلی، برده تکلفسنز نیسن باشکدن
آیاغکه چافلی قاریلر. ئە سین کوزلرکنى توبان یه-
روب صن شیکلی قاتوب طور!! سینگ یاز مشک حل
قیلنه. یواچی خانولر برده آشوقمیچه چایلرینى اچهلر،
حالبوکه سیگا یازتی ساعت، یل شیکلی اوزون طویولا.
بتون ئوی ایچی، طن آلمیچه کوب معالی: «بز ئلی
تاغى ده کیلورمز» جواپینى کوتوب طورالر .

اگر آنلر سینى یاراتماسالر، کورگان برکشیکه:
اول بزگه اونامى، آننگ توسى، بیتى، بویى، بیلى بز
ئزله گانچه توگل!» دیه سویلهب یوریلر.

ئە موگا فارشى یاقنلرم: «بزنگ قزمز شوندى
ئیديال آصرى وشوندى، شوندى بولورغه تلی!»
دیب آینه آلایلر.

مونه شوشى آچی فکرلر فوق العاده بر تیزرک
بلن برى آرتندن برى مینم باشمندن اوتوب طورالر

غە ئلیدر! اوز اوزیمه سوریم: «شولایوق مونڭ اوغلی ده اوزینه اوغشاغانمی ایکان؟» مین آنی بیک یاغشیلاب قارادم. یارب، بو تیکلی ده سو بیکمسر بولور ایکان!

ایکنچیسى آنڭ قزى اولوب، مونیسى باشغه اوصال خاتونلر شیکلالی کونچى وبه یله نچک ایدی. آنڭ شوندى بولوی بیک آچق کورونوب طورا ایدی. اول میکا بیک جنتکلاب قارى، یاشل کوزلرنه گى اوت بر یانا، برسونه ایدی. میکا اشانا کز، باشمىن آباقریمه قدر سوزگان بو قاراشلر مینی روحا گنه نوگل، جسماده متأثر ایتمک ایدی. قاین آنا بولداچی چایینڭ آفتق یو طومینی یوتقاندە، مین آسترتغنه آنکایگه نابا قاراب اوز اوزمىن یوزنچى مرتبه: «بو، یاوچیلر مینم صفت وتالانتلریمنى تقدیر ایتەرلمى ایکان؟» ديه سورى ایدم.

اوف، مین دخى اوز بولمه مه قایتدم ده، ایرکن بر صولش آلدیم. لکن هونە میکا دخى ده اوز بزنگى لرنڭ تنقید ومواخذلرینی ایشتورگه طوغرى کیلدى. برسی: ئورولوب اوطوردڭ، دى ایکنچیسى کوبرهك قزاردڭ، دى. اما مینم تالانتلرم، تورلی بلکلرم وموزیقم حقتده بره وده بر سوز ایتى... ئلله میکا آغز آچارغه ده رخصت ایتمگان تگى خانملر قاشنده بولنرنڭ بر تینلک ده اهیتمى یومى ایکان؟

آه، میکا اوزمنڭ فکرلرم، حسیاتم ویوره گمنی آکلی طورغان بر کیاو طوغرى کیلسه... «طوغرى کیلسه!» ديه مینم عجب له نه کز. چونکه بزنگ ایشیلرنڭ اویله نوینده «تصادف» دن باشقه یول یوقدر.

تگى خانملر، آنکای بلن اوزلرنڭ اوغللری حقتک اوزاق سویله شکاچ، آنی ماقتاب کوککه کونار-گاچ فایتوب کیتکانلر وچقاندە: «بزناغنه کیلورمز ئلی» دېگانلر.

کیچ بلن مین آنکاینڭ کوز قاراشلرنىن بیک فاشادم. اول مینم اوستیمه عادتده گیچه جدیت بلن، فقط بر تورلی یاگى نزاکت ایله قارى ایدی. بر آتنا اوندی. ایکنچیسى ده اوطدی، اما یاوچی

لر یاگمىن کیلمدیلر. لکن بز، بیک کوب زمانلر اوتکاندن سوگننه یاراتمالرینڭ سببى آکلادق. مین مونی خاطر لاغانده کوله رگه ده، یقلا رغه ده بامیم. مینی یاراتمالرینه سبب شول بولغان ایکان کم: مین کوز ارمنى کوناروب آنلرنڭ اوستینه قارارغه باطر چیلق ایتکانم.

آنلر کشیلرنڭ کوزلرینه طوغرى قارى آلا طورغان قزنى اوغللرینه خاتونلققه آلورغه عمرده رضا توگلر ایش!!

آنلر نکرنچه، موندی قزنى آلو، یکتنى خراب ایتو سانالا ایکان!!

کورونورگه چقان یاش فزغه اوزینڭ کوزلری ایله فائده لانورغه ده رخصت ایتلمیدر. آکلیسزمى؟ اول مسکینه اوزینڭ کوزلری ایله قار اودن ده محرمدر!! احمد حکمت.

تیل یاریشى

XI

اوشبو ئیلده اوروج آينڭ اون بيشنده برنچه تانیش بیلش لریمی کورمق اوچون تاشکند اولکا-سینه باریب ایدیم. بیلش کشی لریم مینی اوروج کیچه لرینده کشی لر جیولا تورغان اورینده آلب باریب دیدیلر: بول اورون سو یونچای، فایفولی، کولکولی، یقلا کولی اورون ور! مین قراب انده بر یورت اوستینه «مسلمان اوبنى نىڭ یورتى» ديب یازیق کوردم. آچه تولا ب انده کیرویمز ایله اویون باشلاندى. بر نیچه مسلمانلر اورتغه چقیب قول اباغ ایله دیمیر اسلغچ لرغه منیب اوبن لر اوینادیلر، کولگولی سوزلر سویلادیلر. مینم چه قایسی اویون بسولسه ده فوانورلیک ایدی. اوزیمدن اوزیم قایفورورلیک اویون لر قایده؟ ديب سورار ایدیم. تورت یاقمىدن کشی لر آغزیندن باله چیقهدی، باله چیقهدی دېگان

بول اورنده بیلدیم : قو انچلی، قایغولی، کولگولی، یغلا گولی اورن قایدہ ایکن! شول اویون یورتنده مسلمانلر نی قیلغان اویونلرین، ینه کولگولی سوز لرین ایشوتوب، مسلمانلرده بشقه اوروغ لر کبی اویون یورتی قوروب ایش کورگوزورغه بیلور ایکنلر دیب قواندیم ایسمده، باله ننگ آرتندن کوب کشی لرنی کویدوم! یاندوم! اولدوم! لرینی ایشتیب باله ننگده آلرغه دیمیش سوزلرین تینگلاب کوب کوب قایغولندیم. بول یاق مسلمانلرینه باشقه اوروغ لر تیلنده ایتلیب یورمش یمان ایش لرینه، مونده، مسلمانلرنی اوزلری کوز آلدینده کورساتمق لیکلری بیلیمیش کشی لریم ایله، منگا قایغولانمق ینه کوز یاشی اورنینه قان آغوزوب یغلاماقغه اورونلر آچدی .

« محمد علیه السلام » رسالهسی حقنده

اوشبورسالهدن مکتب بالالرینه درس اوفوتوچی محترم معلم و محترمه معلمه اوندیلردن ۴۸ نچی بیت ۱۶ نچی سطرده اولان « عبدالله » سوزینی بوزوب آننگ یرینه « حمزه ایله عباس » دیه یازوب اوفوتمق لرینی خلوص قلبم ایله رجا ایتمکده یم . علم خدمتی اوستنده اولان ذاتلر انشاءالله بو رجامنی قبول ایدر لر . بوننگ سببینی تفصیل ایله « شورا » ده یازسه م کورک .
رضاءالدین بن فخرالدین
۱ نچی فیورال ۱۹۱۰ سنه « اورنبورغ »

محرری : رضا الدین بن فخرالدین .

ناشرلی : محمدشاکر و محمدزاکر راسیفیلر

سس لر قولاغیمه کیلور ایدی . مین قایسی باله نی چقاغانیمه کشی لر قایغورالر دیب تورور ایدیم . شول اورنده بر اون بیش یاش چاماسنک ایر بالابولمه دن اورتاغه چقدی . بار ککشی لر، قری لر، یاش لر، بیلیم لی لر، بیلیم سز لر بولسون تورت یافدن کویدوم! یاندوم! اولدوم! دیب قچقرا باشلادیلر . اول باله آلتی یوز چاماسنده جیلیمیش کشی لر اورتاسینده بر آز تورغاندن سوننگ بر نیچه کشی لر آلدیغه قارشو توروب آلرغه قراب اوشبو فوشوق لرنی اوفودی:

مینم اوزیم سز لرنی کویدورغوچی باله مین!

یورک بغری لر یکنیز یاندورغوچی باله مین!

آفچهسی یوق کشی نی برده یاغشی یار اتمیم!

آفچهسی کوب کشی نی قواندورغوچی باله مین!

یوزیم غه سز باقما گیز آفچه الدهه بولمه

ایم توتمس آفچه سز کیمسه بیلسون بیلمه!

مینم کبی باله نی بر کورمامیش کوز ینگیز

قایغولانمک آفچه سز باله سزغه ککلمسه!

دیپ باله اورتادن چقیب کیتدی . اندن سوننگ جیامش

کشی لردن کویدوم! یاندوم! اولدوم! دیب قچقروچی لر

کوبایدی لر . باله نی گپرو چاقروچی لرده بار ایدی .

باله ینگی دن کشی لر اورتاسینه چقیب اوشبونو

اوفودی :

سز لر مینی کورماقغه قایتہ قایتہ تیلایسز

آفچه بر دیپ سوراسم آفچه گیز یوق نیشلایسز؟

مینم یافک ایمدی سز کونگلوگیزنی کوب قویمننگ

آفچه سزدن مین قاچدیم بارماقگیز تیشلایسز!

دیپ باله یوگوروب بولمهغه کیریب کیتدی . مونده

تورمیش کشی لر کویدوم! یاندوم! اولدوم! دیب

قیچقرا قیچقرا اویون یورتندن چقیب کیتدیار . مین

« شورا » اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТР. ОБЛОЖКИ

30 КОП., НА 3 И 4 СТР. — 20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

АДРЕСЪ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدل: سنه لك ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ كاپك.

« وقت » برلن برگه آلوچیلرغه :

سنه لك ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ كاپك در .

« شرق كتابخانه سى » نده مصر - استانبول - هند -
 بيروت مطبوعاتى كليتلى صورتده موجود در .
 مکتب و مدرسہ لہر ایچون ہر فندن، ہر توری درس
 کتابلری، کولب آلغو چیلرغہ غایت آرزان بہا ایلہ کوندر لمکدر .
 مفصل « اسامی الکتب » ہوش بیارلور .
 زادانکہ سز نالورژ ایلہ بیارلماس . ہر سپارش (زاکاز)
 نڭ دورتن ہری قدر زادانکہ بیاریلورگہ تیوشلی .
 بوچتہ مصارفی آلوجیدن .

شَرَقِ كَاتِبْحَةِ اسْتَنْبُولِ
 صِلَاحِي : اِحْمَدِ اسْحَاقِي
 اَوْرُ شَرَقِ شَهْرِ اَزْدِي
 سَنَةِ اَسْمٰى ١٩٠٦

Адресъ: Орскъ, Оренбург. губ.
 Ахмету Исхакову.

« ملا نصرالدين »

ژورنالی نڭ دورتنچی سنه سینہ آبونہ
 دفتری آچیلدی:

قیمتی: یلغہ ۵ صوم، ۶ آیفہ ۳ صوم، ۳ آیفہ ۱ صوم ۶۰ تین.
 «ملا نصرالدين» هفته لك بولوب اسلام عالمده گي كولكي
 ژورنال لونڭ اڭ گوزلی در . مسلگی نڭ حریتی ، هیده
 فرقه نزاع لرندن اوستون طوروی ، اسلام عالمده گي
 جراحترنی بيك توز تعین ابوی ایله ممتازدر .

Адресъ: Тифлисъ, „Молланасреджнъ“

« وقت » مطبعه سنده

هر توری کتابلر، خط و اسچوط بلانقه لری،
 کانؤیرتلر، طوی و ضیافت ایچون زاپیسکهلر،
 تبریک هم ویزیت کارتوچکهلری نفیس
 و گوزل روشده اشلنه در . چیتدن صورا -
 توچیلرغہ تیز مدتده اشلنوب بیارلهدر .

آدرس:

Оренбургъ, Редакция газ. „ВАКТЪ“

« کریمفی، حسینف شرکتی » اورنبورغ هم اوفاده

ایڭ مکمل کتبخانه

« کریمفی، حسینف شرکتی » نڭ اورنبورغ
 هم اوفاده غی کتبخانه لری روسیه ده گي اسلام
 کتبخانه رینڭ ایڭ مکملی دیبورگه لایق کتبخانه
 لردر . روسیه ده طبع ایدلگان کتابلرنڭ هر
 قایوسی بو کتبخانه لرده موجود اولدیغی کبی، مصر،
 استانبول و بیروتده نشر ایدلگان کتابلرنڭ ده
 انواعسی موجوددر .

مکتب کتابلرینڭ هر توری نوعلرینی و بیگل
 اصولک ترتیب ایدلگانلرینی اوشبو کتبخانه لرده گنه
 طابارغہ ممکندر . بهالر آرزان اولوب سپارشلرنڭ
 هر قایوسی وقتنده بیك دفت ایله کوندر یلهدر .

== مکمل اسامی کتب بوش ییبهریلہ ==

ایڭ زور مطبعه

پار و ایلیکتر یك اشلی طورغان مطبعهلر آراسنده
 ایڭ زورسی هم هر توری مطبعه اشلرینی آرزان،
 بخشی، نفیس و پخته ایتوب اشله وچیسسی، هیچ
 شکسز « کریمفی حسینف » شرکتینڭ اورنبورغ غی
 مطبعهلر یدر . مطبعه نڭ اوفاشعبه سی ده اشلرینڭ
 گوزللیگی ایله مشهوردر .

هر توری کتاب گازیتہ و ژورناللر، توری
 بلانکهلر، کانؤور کنه گهلری، نیندیگنه نلده
 بولسه ده، عدل قیمت برابرنده تیزلک ایله یاخشی
 ایتوب اشلہب بیرلهدر .

باصدراچق نرسهلری طوغروسندک بهاصوراب یازغان
 کشیلرگه اسمیتہ ہوش کوندر یلہ، اوچ تینلک مارکہ
 کوندرگان کشیلرنڭ سؤاللرینہ جواب بیرلهدر .

ОРЕНБУРГЪ
 یاке УФА

ТВУ

КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ И КО

«وقت» اداره خانہ سینک اوز مطبعہ سندہ نفیس روشدہ اعلا کاغذ کہ باصلوب چققان تو باندہ گی اثر لر اداره ہم مشهور کتابچیلر دہ صاتلمقدہ در: اداره دن یوزلب آلو چیارغہ مخصوص اسکید کہ فلنور. آدرس: „ВАКТЪ“ редакция газ. Оренбургъ.

ایکنچی مرتبه باصلوب چقدی:

رحمت الہیہ ننگ عمومیتی مسئلہ سی محترم موسی افندی بیگیینی ننگ قوزغاتوی ایله کوتاریلوب هر یرده منا۔ ظرہ وتورلی قیل قال لرگہ سبب بولمش ایدی، حقیقتنی ایضاح ایچون محرر رمز رضاء الدین حضرت بو مسئلہ ده علماء کرامنک اثر لر ن تفتیش قیلوب مشهور مجتهد «ابن الیم الجوزیه» حضرتلرینک «حادی الارواح» کتابنده غی بو خصوص نی جامع فضلندن اقتباس همده اوز طرفندن بیک مفید شیلر علاوه اینتوب بیک قیمتلی بر اثر میدانغه کتورمش. برملب ۱۰ تین؛ پوچته ایله ۱۲ تین.

رحمت الہیہ

مسئلہ سی

اثر: رضاء الدین بن فخر الدین. الگ معتبر اصلردن آلتوب یازلمش بر اثر بولدیغی جہتندن هر کم ایچون، خصوصا مکتبده بالارغہ اوقتور ایچون، غایت موافق بر اثر در. هر کم آکلارلق صورتده پیغمبر مزنگ حیات، نبوتی و اشلری بیان قیلنمشدر. نفیس صورتک، بویاولی رامکاده باصلغان؛ غایت یاخشی کاغذده، حقی ۲۰ تین، پوچته ایله ۲۴ تین.

محلک

استانبولده مکتب سلطانی مأذونلردن عنمان جلیلر اثری. ابتدائی ورشدی مکتبلرده اوقونمق همده بولای مطالعه ایدوب فائلمک ایچون غایت آچیق ترکی تلمک «تاریخ اسلام» ۲ نچی مرتبه باصلوب چقدی. حقی ۱۸ تین پوچته ایله ۲۲ تین.

تاریخ اسلام

گیمنازیا وریالنی مکتبلرده درس ایتلوب اوقتولا طورغان درس کتابلرندن استفادہ ایله فاتح کریموف و نورالدین آغہ یفی طرفندن ترتیب ایدلگان بو جغرافیا کتابی اوز تلمزده برنجی مرتبه اولرق باصلمشدر.

جغرافیای عمرانی

تلی آچیق، افادہ سی یگل، مکتبلرده درس کتابی اوله رق قبول ایتلورگہ بیک مناسبدر. معلملر بر مرتبه بو کتاب ایله طانشسه لر آلوب اوز شاگردلرینه تدریس ایتہ چکلری و فائلمک سی کوب کوریلہ چگی شبه سزدر، نفیس روشدہ باصلغان و ۱۰۰ بیتدن آرتق اولان بو کتابنک بهاسی بره ملب ۳۰ تین، پوچته مصرفیلہ ۳۶ تین.

اصول جدیدہ ننگ شرعا و عقلا مقبولیتی هم آنک سلفلر اصولی ایدیگی حقندہ، باشنده مشهور الشیخ زین الله النفشبندی حضرتلری بولدیغی حالک، ترویسیکی علماسینک امضاسیلہ اعلام نامه، عمومی نصیحت هم «وقت» طرفندن قوشلغان بر مقدمہ دن عبارت آچی ترکی تلمده بر رساله اولوب گوزل روشد ۲ نچی مرتبه باصلوب چقدی. بهاسی ۵ تین یوزی ۳ صوم.

ترویسیکی علمای

و اصول جدیدہ

